

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Digitaalinen infopaketti MLL:n erityislastera iltapäivätoiminnan ohjaajille

Hanne Hento
Jaana Menahem
Maarit Stoor

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Digitaalinen infopaketti MLL:n erityislasten iltapäivätoiminnan ohjaajille

Hanne Hento, Jaana Menahem &
Maarit Stoor
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2018

Hanne Hento, Jaana Menahem & Maarit Stoor

Digitaalinen infopaketti MLL:n erityislasten iltapäivätoiminnan ohjaajille

Vuosi	2018	Sivumäärä	47
-------	------	-----------	----

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli koota digitaalinen infopaketti erityislasten kanssa työskenteleville Mannerheimin Lastensuojeluliiton ohjaajille iltapäivätoiminnan tueksi. Informaation lisäksi sähköinen tietopaketti sisältää konkreettisia käytännön esimerkkejä ja digitarinoita, joiden tavoitteena oli ohjaajien syvempi ymmärrys erityislasten tarpeista ja heidän kanssaan työskentelystä. Aihe opinnäytetyölle nousi MLL:n työntekijöiden tarpeesta ja heidän kanssaan käydyistä keskusteluista.

Opinnäytetyön viitekehys koostuu aihetta tukevasta teoriasta liittyen vuorovaikutukseen yleisesti sekä erityislasten kanssa. Teoriaosuudessa tarkastellaan myös merkittävimpiä neurologisia diagnooseja sekä digitaalisen materiaalin rakentamista ja sen luomia mahdollisuuksia.

Hanke eteni aiheen valinnan myötä tutustumis- ja havainnoimiskäynteihin iltapäiväkerhoissa, teoriapohjan rakentamiseen tehtyjen havaintojen perusteella, sekä digitaalisen infopaketin työstämiseen. Digitaalisen infopaketin sisältö on rakentunut MLL:n ohjaajien tarpeita vastaamaan. Hankkeen aikana kontaktoitiin erityislasten vanhempia pyrkimyksenä tuoda myös heidän näkökulmaa esille digitarinoiden muodossa. Tämän lisäksi sivustolle on tehty lukuisia visuaalisia esityksiä havainnollistamaan ja konkretisoimaan tietoa sekä työmenetelmien käyttöä ohjaajille.

Digitaalinen infopaketti esiteltiin MLL:n iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutuspäivillä 9.3.2018. Samassa yhteydessä tehtiin myös palautekysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa ohjaajien ajatuksia infopaketista. Palautteesta kävi ilmi, että sivuston tuomasta tiedosta koetaan olevan hyötyä saamalla joko uutta, hyödyllistä tietoa tai kertausta jo opittuun. Digitaalisuus sai ainoastaan positiivista palautetta ja erityisenä huomiona nousi esille sivuston selkeys sekä helppokäyttöisyys. Saamastamme palautteesta sekä heränneestä keskustelusta kävi ilmi, että ohjaajat sekä MLL:n iltapäivätoiminnan koordinaattori selkeästi innostuivat sivuston visuaalisesta annista. Tämän lisäksi sisältöä pidettiin monipuolisena ja motivoivana. Kehitysehdotuksena saatiin lasten väkivaltaista käyttäytymistä käsittelevän informaation lisääminen, mikä kertoo erityislasten kanssa työskentelyn haasteista.

MLL:n iltapäivätoiminnan sujuvuuden kannalta tärkeitä kehityskohteita ovat ohjaajien sekä lasten keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistaminen, selkeät aikataulut ja turvallisuuden luominen. Havaintoihin perustuen erityislasten integroiminen muihin ryhmiin on suositeltavaa. Tämän lisäksi digitaalisen infopaketin laaja hyödyntäminen MLL:n iltapäivätoiminnassa lisää ohjaajien ammatillista osaamista, sekä vaikuttaa heidän työssä jaksamiseen.

Asiasanat: Iltapäivätoiminta, erityislapset, vuorovaikutus, digitaalisuus

Hanne Hento, Jaana Menahem & Maarit Stoor

Digital Info Package for MLL's After-School Activity Supervisors for Special Needs Children

Year	2018	Pages	47
------	------	-------	----

The purpose of this practice-based thesis, was to develop a digital info package to support the work of MLL's after-school activity supervisors, working with special needs children. In addition to information, the digital info package contains concrete and practical examples as well as digital stories. The purpose of such content was to deepen the supervisors' understanding of the needs of special needs children and working with them. The topic arose from discussions with MLL's employees' to address their needs.

The frame of reference for the thesis includes theory to support the topic. The theory includes interaction in general, as well as interaction with special needs children. In addition, the more common neurological disorders were examined. Digital material, the development and potential of different materials were also studied.

The project proceeded from deciding on the topic to visits at the clubs to familiarize and observe their activities. Based on the observations, the frame of reference was built to support the findings, as well as the digital info package was produced. The content of the digital info package was built to match the needs of the supervisors at MLL's clubs. During the project, parents of several special needs children were contacted to voice out their thoughts and present them in the digital stories. In addition, several other visual presentations have been made to the site to demonstrate and concretize information and the use of different work methods for the supervisors.

The digital info package was presented at MLL's after-school activity supervisor's training session on March 9th, 2018. During the session, a questionnaire was conducted to determine feedback from the supervisors. The feedback suggested that the information on the website is useful for both learning and rehearsing purposes. The digital aspect was solely considered as positive and special notice was given to how user-friendly and clear the site is. Based on the feedback and discussions, it was evident that both the supervisors and MLL's after-school activity coordinator were thrilled by the visual work. In addition, the content was considered versatile and motivating. A development suggestion was received to include information about handling violent behavior, which in itself speaks about the challenges related to working with special needs children.

In order for MLL's after-school activity supervisors to have fluency in their work, important developmental goals are; strengthening interaction between the supervisors and the children, clear scheduling as well as developing a safe environment for the children. Based on the findings, integrating special needs children to the other groups is recommendable. In addition, a broad usage of the digital info package in MLL's after-school activities increases the supervisors' professional skills as well as improves their motivation to continue working.

Keywords: After-school activity, special needs children, interaction, digitalization

Sisälllys

1	Johdanto.....	7
2	Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat	8
2.1	Mannerheimin Lastensuojeluliitto	8
2.2	Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäivätoiminta	10
2.2.1	Päivänkehrän koulu	10
2.2.2	Westendinpuiston koulu	11
3	Kehittämishankkeen teoreettinen perusta	11
3.1	Vuorovaikutus.....	12
3.2	Erityislapset.....	15
3.2.1	ADHD ja ADD	16
3.2.2	Sensorisen integraation häiriö	17
3.2.3	Autismikirjon häiriö	17
3.2.4	Touretten syndrooma	19
3.2.5	Kielellinen erityisvaikeus eli Dysfasia.....	19
3.3	Koululaisten iltapäivätoiminta	20
3.4	Käyttämämme digitaaliset menetelmät	20
3.4.1	WordPress	20
3.4.2	Digitarina	21
3.4.3	Prezi	22
3.4.4	PowToon	23
4	Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat.....	24
4.1	Toiminnallinen kehittämistoiminta	25
4.2	Kehittämishankkeen prosessikuvaus.....	25
5	Kehittämishankkeen kuvaus vaiheittain.....	27
5.1	Ideasta toimintasuunnitelmaksi	27
5.2	Tutustuminen toimintaan	28
5.2.1	Toiminnan havainnointi.....	29
5.2.2	Päivänkehrän koulu	29
5.2.3	Westendinpuiston koulu	30
5.3	Teoriapohjan rakentaminen	31
5.4	Toiminnan kehittäminen tehtyjen havaintojen pohjalta	31
5.5	Työmenetelmiä erityislasten kanssa työskenteleville.....	32
6	Kehittämishankkeen arviointi	33
7	Pohdinta ja johtopäätökset	35
	Lähteet.....	39
	Kuvat	41

Kuviot	42
Liitteet	43

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämishanke, jonka tavoitteena on helpottaa erityislusten kanssa toimivien iltapäiväohjaajien työskentelyä digitaalisen infopaketin avulla. Hankkeeseen kuuluu digitaalisen infopaketin suunnittelu sekä toteutus Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäiväkerhon ohjaajille. Tutustuimme kahden Etelä-Espoon MLL:n iltapäiväkerhon toimintaan ja tehtyjen havaintojen perusteella suunnittelimme heidän tarpeisiinsa sopivan digitaalisen infopaketin.

Aiheemme on sekä tarpeellinen että ajankohtainen. Tarpeellisuuden puolesta puhuu iltapäiväkerholaisten herkkä kehitysvaihe koulupolun alkutaipaleella. Eriarvoistuvassa yhteiskunnassamme lasten tasavertainen kohtaaminen, sekä vahvuuksien tukeminen on ensiarvoisen tärkeää ja kannattelee lapsia tulevaisuudessa. Erityislusten parissa työskentelevät tarvitsevat monipuolista osaamista ja herkkyyttä vastataksaan lasten tarpeisiin oikealla tavalla. Lapset oppivat ohjaajiltaan vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja, joita hyödyntävät tulevaisuudessa ollessaan aikuisia. Iltapäiväkerhojen ohjaajilla on mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen ja tärkeiden taitojen harjoitteluun. Ajankohtaisuuden puolesta puhuu digitaalisten menetelmien hyödyntäminen, mikä tekee taitojen ja tärkeiden, työtä helpottavien asioiden opetteluun havainnollisemmaksi ja motivoivammaksi. Digitaalisen infopaketin myötä MLL pystyy kehittämään iltapäivätoiminnan ohjaajien taitoja, sekä päivittämään ja muokkaamaan tietoa infopakettiin tarpeen tullen.

Kehittämishankkeemme jakautuu neljään vaiheeseen, joista ensimmäinen on ideointivaihe. Ideointivaiheessa pohdimme yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Etelä-Espoon paikallisyhdistyksen iltapäivätoiminnasta vastaavien henkilöiden kanssa heidän tarvetta ja sitä, miten siihen voidaan vastata. Toisessa vaiheessa kävimme tutustumassa toimintaan sekä Päivänkehrän -että Westendinpuiston kouluissa ja teimme käyntiemme pohjalta havaintoja. Kolmannen vaiheen aikana kokosimme tekemämme havainnot kasaan ja tutustuimme opinnäytetyötämme tukevaan teoriaan. Siihen ja havaintoihimme pohjautuen toteutimme neljännen vaiheen, eli itse digitaalisen infopaketin rakentamisen. Sisällytimme siihen havainnollistavia digitarinoita, visuaalisia esityksiä sekä tietoa edellä mainittujen iltapäiväkerhojen tarpeisiin perustuen.

Opinnäytetyömme etenee alun kehittämishankkeen tarpeista ja lähtökohdista teoriapohjaan, jossa kuvaamme vuorovaikutustaitoja, erityislapsia sekä digitaalisia työmenetelmiä. Tärkeimmät lähteemme koskevat erityislapsia heidän erityispiirteineen, sillä ohjaajien taitojen karttuminen lisää niin lasten kuin itse ohjaajienkin hyvinvointia. Teoriapohjan jälkeen työ etenee kehittämistoiminnan ja hankkeen vaiheittaiseen kuvaukseen aina toiminnan kehittämisehdotuksiin, arviointiin ja pohdintaan. Pohdinnassa arvioimme myös työmme onnistumista tavoitteiden näkökulmasta.

2 Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat

Opinnäytetyöprojektimme lähti käyntiin pohtimalla yhteisiä mielenkiinnonkohteita ja tämän jälkeen ottaen yhteyttä mahdollisiin työelämäkumppaneihin sähköpostitse. Toiveemme oli tehdä opinnäytetyö perheisiin tai erityisesti lapsiin liittyen.

Työelämäkumppaniksemme valikoitui Mannerheimin Lastensuojeluliiton Etelä-Espoon paikallisyhdistys ja heidän järjestämänsä iltapäivätoiminta erityislapsille Päivänkehrän ja Westendipuiston kouluissa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto oli meille kaikille entuudestaan tuttu, mutta heidän järjestämänsä iltapäivätoiminta erityislasten parissa vierasta, ja koimme aiheen hyvin tärkeäksi oman ammatillisen kehityksemme kannalta.

MLL:n Etelä-Espoon paikallisyhdistyksestä ehdotettiin opinnäytetyöaihetta, joka koski iltapäiväohjaajien toimintaa erityislasten parissa. Heiltä puuttui ajantasainen materiaali erityislasten kanssa työskenteleville iltapäivätoiminnan ohjaajille. Aihevalintaa perustelemmekin sillä, että se oli todettu hyvin tarpeelliseksi työelämäkumppanillemme. Pidämme sitä myös meille itsellemme tärkeänä tulevaisuutta ajatellen. Koemme, että tekemästämme infopaketista voivat hyötyä myös muut aiheesta kiinnostuneet ja päätimmekin tehdä siitä ajanmukaisesti digitaalisen version, jolloin se on laajemmin käytettävissä. Tämän lisäksi digitaalinen versio on huomattavasti monimuotoisempi ja helposti muokattavissa tai päivitettävissä tarpeen mukaan.

Vilkan & Airaksisen (2003, 17) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä hyvä opinnäytetyöaihe vastaa työelämän tarpeisiin ja sen avulla pääsee kehittämään työelämätietoja ja -taitoja, sekä vahvistamaan ammatillista osaamista. Sen kautta olisi tarkoitus päästä pureutumaan aiheeseen, joka on työelämästä lähtöisin ja käytännön läheinen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan pyrkiä ohjeistamaan, selkeyttämään tai muuten kehittämään käytäntöä toimivampaan suuntaan (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Me pyrimme helpottamaan erityislasten kanssa työskentelevien iltapäiväohjaajien työskentelyä digitaalisen infopaketin avulla, jollaisen me opinnäytetyönämme kehitämme. Digitaalisen infopaketin on tarkoitus sisältää tietoa erityislasten diagnooseista, vuorovaikutuksesta, hyödyllisistä työmenetelmistä sekä digitarinoita erityislapsista. Tällä pyrimme lisäämään ohjaajien tietoutta ja helpottamaan vasta aloittaneiden työntekijöiden työhön orientoitumista. Asetettu tavoite toimii kehityshankkeessamme tutkimusongelmana, joka on työelämälähtöinen. Tavoitteemme on hyvin konkreettinen ja arvioimme sen onnistumista loppuarvioinnissamme.

2.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on vuonna 1920 perustettu järjestö. Sairaanhoidajana toimiva Sophie Mannerheim, Carl Mannerheimin sisko, halusi auttaa vaikeassa tilanteessa eläviä yksinäisiä äitejä ja perusti ensin äitien Lastenlinna -nimisen turvakodin Helsingin

Kallioon vuonna 1918. Kolmasosa Suomen kansasta oli tuolloin alle 15-vuotiaita ja lapsikuolleisuus oli suurta. Joka kymmenes lapsi kuoli jo vauvana. Sosiaalihuollon ollessa tuolloin vasta rakenteilla, lastensuojeluongelma oli huomattava. Sophie Mannerheimin ja kouluneuvos Erik Mandelinin työryhmä esitteli suunnitelmansa kenraali Carl Mannerheimille. Mittava suunnitelma kattoi tuolloin muun muassa neuvolaverkoston kehittämisen sekä erilaisten laitosten perustamisen. Myös lastentautiopin asiantuntija, dosentti Arvo Ylppö tuli mukaan suunnitteluun. Carl Mannerheim suostui järjestön keulakuvaksi ja hänet nimitettiin liiton kunniapuheenjohtajaksi. Sophie Mannerheim toimi järjestön hallituksen puheenjohtajana, varapuheenjohtajana Arvo Ylppö ja sihteerinä Erik Mandelin. (Tietoa MLL:stä 2017.)

Mandelin ja Ylppö suunnittelivat järjestölle ohjelman, jonka kulmakivenä oli ajatus kaikkia lapsia koskevasta huolenpidosta ja oikeudesta asiantuntevaan hooltoon. Ohjelman lisäksi he suunnittelivat organisaation ja säännöt toiminnalle. Ensimmäisenä tehtävänä suoritettiin laajasti muun muassa imetystä, asuinolojen parantamista ja hygienian kohottamista koskevaa valistustyötä, minkä tarkoitus oli toimia taistelussa runsasta imeväiskuolleisuutta vastaan. Sophie Mannerheimin vuonna 1918 perustama Lastenlinna -turvakoti siirrettiin MLL:n hallintaan ja samalla se uudistettiin lastensairaalaksi. (Tietoa MLL:stä 2017.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on ollut keskeinen sija suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisessa. 1930-luvun keskeiset kehityskohteet olivat kodinhoitajakoulutuksen aloittaminen, äidinmaitokeskuksen kehittäminen ja lasten uimaopetuksen ja muun urheilutoiminnan aloittaminen. 1940-luvulla MLL oli auttamassa sotaorpoja ja rakennutti yli 500-paikkaisen terveystalon. Lisäksi tuolloin aloitettiin lasten ehkäisevä mielenterveystyö. 1950-luvulla järjestettiin keskoshuolto ja panostettiin perhekasvatusneuvonnan tehostamiseen. 1960-luvulla MLL järjesti ohjattua perhepäivähoitoa, rakennutti nuorisopoliklinikan sekä kehitti huumeidenkäytön ehkäisyä ja hoitoa. 1970-luvulla MLL oli mukana muun muassa pohtimassa arkkitehtuuria ja ympäristösuunnittelua enemmän lapsia huomioivaksi. Lisäksi MLL:n toimesta aloitettiin tuolloin tukioppilastoiminta. Samoihin aikoihin MLL kehitti äitiys- ja lastenneuvoloita myös kehitysmaihin. (Tietoa MLL:stä 2017.)

1980-luvulla aloitettiin puhelinpalvelut. Lasten ja nuorten puhelinpalvelun jälkeen aloitettiin myös vanhemmille oma linja. 1990-luvulla MLL aloitti perhetoimintakeskukset ja ryhtyttiin myös opettamaan sosiaalisia taitoja, sekä ratkaisukeskeistä perhe- ja kriisityötä. Kehitettiin uusia projekteja tukemaan nuorten elämänhallinnantaitoja. 2000-luvulla on aloitettu runsaasti erilaisia digitaalisia palveluita, esimerkiksi Tukea vanhemmille -sivusto ja Vanhempainnetti. Myös muun muassa perhekahvilatoiminta on MLL:n kehittämää aktiviteettia, kuten myös järjestö- ja vapaaehtoistyön koulutusmalli. Lisäksi on järjestetty erilaisia mediakasvatusprojekteja. (Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin 2017.)

2.2 Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäivätoiminta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäivätoiminnan koordinaattorin kertoman mukaan MLL järjestää perusopetuksen alaista iltapäivätoimintaa Etelä-Espoon alueella kolmessa koulussa: Päivänkehrän koulussa, Westendinpuiston koulussa, sekä Komeetan koulussa. Ryhmissä toimii yksi aikuinen 15 lasta kohden. Näiden lisäksi MLL järjestää yksityistä iltapäivätoimintaa kahdessa eri yksikössä.

MLL:n iltapäivätoiminnan ohjaajat kertoivat erityislapsia olevan tällä hetkellä sekä Päivänkehrän- että Westendinpuiston koulujen iltapäiväkerhoissa. Tästä syystä olemme perehtyneet näiden koulujen toimintaan. Päivänkehrän koulun iltapäiväkerhossa on erityislastenryhmä, jossa on tällä hetkellä viisi erilaisen diagnoosin saanutta lasta. Westendinpuiston koulussa toimivassa iltapäiväryhmässä erityislapset (tällä hetkellä 11 lasta) ovat integroituna kahteen iltapäiväkerhoryhmään, joista toinen on suomenkielinen ja toinen on ruotsinkielinen kielikylpyryhmä.

Iltapäivätoiminnan toiminta-ajatuksena on pienen koululaisen hyvinvoinnin tukeminen tutun ympäristön, turvallisten aikuisten ja mukavan tekemisen merkeissä. Ajatuksena on rakentaa lapselle tukeva pohja hyviin vapaa-ajanviettopaihin. Toiminnassa harjoitellaan järkeviä toimintamalleja esimerkiksi pettymysten ja ristiriitojen kohtaamiseen. Erityisesti korostetaan kohteliaita ja hyviä tapoja sekä toisten huomioonottamista. Lapset saavat myös itse osallistua toiminnan suunnitteluun, mikä lisää viihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä ryhmässä.

Iltapäiväkerhojen päivittäinen ohjelma sisältää sekä ohjattua että omaehtoista toimintaa. Ohjatun, monipuolisen toiminnan myötä jokaisella lapsella on edellytyksiä löytää omat vahvuutensa. Viikonpäivät on jaettu erilaisiin teemoihin, kuten kädentaitojen päivä sekä liikuntaleikit. Iltapäiväkerhossa tarjotaan myös päivittäin rauhallinen hetki lasten läksyjen tekemistä varten. Omaehtoiseen toimintaan on tarjolla runsaasti erilaisia peli- ja leikkitarvikkeita. (Perusopetuksen iltapäivätoiminta 2017.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäiväkerhojen ohjaajat noudattavat yhdistyksen kausittaisia toimintasuunnitelmia. Kerhokohtaiset toimintasuunnitelmat ovat nähtävissä kerhojen seinillä ja kerholaisten vanhempia tiedotetaan toiminnasta 1-2 viikon välein. Iltapäiväkerhoissa lapsille tarjotaan myös välipala. (Perusopetuksen iltapäivätoiminta 2017.)

2.2.1 Päivänkehrän koulu

Päivänkehrän koulussa opiskelee ala-asteen yleisopetuksen lisäksi esiopetusryhmä, kielikylpyryhmä, musiikkiluokat, sekä erityisluokkia. Koulussa on kaikkiaan 650 oppilasta. Koulussa painotetaan monipuolisia työtapoja, luovuutta ja oppilaiden yksilöllisyyttä. Oppilaita kannustetaan omatoimiseen tiedonhankintaan ja arviointiin sekä tuetaan oppilaan sosiaalisten taitojen ja vastuuntuntoisen toiminnan kehittymistä. (Päivänkehrän koulu 2017.)

Päivänkehrän koulu ja Komeetan koulu yhdistyivät 1.8.2017 ja koulun nimeksi tuli Päivänkehrän koulu. Komeetan koulu toimii kuitenkin erillisissä tiloissa Komeetankuja 6:ssa. Komeetan koulun rakennuksessa ei ole erityislasten ryhmiä. Iltapäiväkerhossa on erilaisia teemaviikkoja, jotka näkyvät kerhon päivittäisissä askareissa. Iltapäiväkerho on myös liikuntapainotteinen, mikä näkyy viikoittaisten ohjelmien suunnittelussa erilaisina liikunnallisina aktiviteetteina. (Päivänkehrän koulu 2017.) Ohjaajien mukaan Päivänkehrän koulun iltapäiväkerhoissa työskentelee yhteensä seitsemän työntekijää.

2.2.2 Westendipuiston koulu

Westendipuiston koulussa opiskelee noin 300 lasta. Suomenkielisen opetuksen lisäksi opetusta tarjotaan myös ruotsinkielisillä kielikylpyluokilla. Koulun toiminta-ajatuksena on panostaa monipuoliseen perusopetukseen, erilaisten ihmisten huomioimiseen ja ympäristötietouteen. (Westendipuiston koulu 2017.) MLL järjestää Westendipuiston koulussa iltapäivätoimintaa suomenkielissä ryhmissä, sekä ruotsinkielisissä kielikylpyryhmissä. Kerhoissa työskentelee yhteensä kahdeksan työntekijää, joista viisi työskentelee suomenkielisissä iltapäiväkerhoissa ja kolme työskentelee ruotsinkielisessä kerhossa. (Westendipuiston koulun iltapäiväkerhot 2017.)

Westendipuiston koulu sijaitsee rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä, rajoittuen pieneen metsäalueeseen. Se tarjoaa ihanteelliset puitteet monipuolisiin ja turvallisiin ulkoleikkeihin koulun lapsille (Westendipuiston koulun iltapäiväkerhot 2017).

3 Kehittämishankkeen teoreettinen perusta

Opinnäytetyömme keskeisimmiksi käsitteiksi valikoituivat vuorovaikutus, erityislapsset, iltapäivätoiminta ja digitaalisuus. Tarkoituksenamme oli rakentaa infopaketti, jonka avulla iltapäivätoiminnan ohjaajien tieto erityislapsista kasvaisi, ja heidän parissaan työskentely helpottuisi. Tämä on hyvin mahdollista, mikäli tieto ja ymmärrys erityislasten erityispiirteistä ohjaajien keskuudessa lisääntyy ja vuorovaikutusta saadaan kehitettyä.

Teoriapohjaan valikoitui teoriaa nimenomaan erityislapsista ja heidän mahdollisista diagnooseistaan, vuorovaikutus- ja tunnetaidoista, joita hyödyntää erityislasten iltapäivätoiminnan ohjauksessa. Rajasimme työhömmme lasten yleisimmät diagnoosit MLL:ltä saamiemme tietojen perusteella. Teoriakatsauksessa painotamme erityislasten ja ohjaajien välisen vuorovaikutuksen merkitystä ja miten iltapäivätoiminnan ohjausta voidaan kehittää kyseisissä Päivänkehrän -ja Westendipuiston kouluissa. Kuvaamme tarkasti ohjaajien ja erityislasten välistä vuorovaikutusta, koska sillä on merkittävä rooli iltapäivätoiminnan sujumuuden kannalta ja tarkoituksemme on sitä havainnoida toteutusvaiheen aikana.

Teoreettisen perustamme neljäs keskeinen aihe materiaalimme toteutuksen kannalta on digitaalisuus, joka on iso ja nopeasti kehittyvä osa nykypäivää. Digitaalisuudella pyrimme myös lisäämään infopakettia käyttävien aktiivisuutta ja kiinnostusta aiheeseen. Digitaalisessa muodossa oleva tieto on helppokäyttöinen ja nopeasti saatavilla. Lisäksi sen muokkaaminen on vaivatonta ja sujuvaa. Digitaalisuudella voidaan luoda uutta, mielenkiintoista ja helposti kehitettävää materiaalia ohjaajien hyötykäyttöön.

Sosiaali- ja terveysalalla on tarve digitalisoitumiseen ja myös uudessa Sote-tieto hyötykäyttöön 2020-strategiassa nouseekin aiempaa enemmän esiin tietojärjestelmien hyödynnettävyys ja niiden kehittäminen. Niille annetaan suuri painoarvo ja niihin panostetaan. (THL 2016.) Tämäkin oli mielestämme erinomainen peruste työmme digitalisointiin.

3.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus- ja tunnetaidot eivät ole meille synnynnäisiä. Kuitenkin vauvaiästä alkaen ihminen alkaa havainnoida ympäröivää maailmaa ja luoda omaa minäkuvaa. Varhainen vuorovaikutus sekä siihen liittyvät tunnekokemukset luovat pohjan lapsen koko tulevalle kehitykselle. Ajan myötä ne muokkaavat lapsen aivojen toiminnallista kehittymistä ja sen myötä tuovat taitoja esimerkiksi tunteiden käsittelyyn ja niiden esiin tuomiseen. Varhainen kiintymyssuhde lapsen ja hoitajan välillä ohjaa lasta tulevaisuudessakin. Se vaikuttaa muun muassa siihen, miten lapsi muissa ihmissuhteissaan toimii ja mitä muilta odottaa. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003, 459-465.)

Näitä arvokkaita ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja voi kuitenkin opetella ja kehittää läpi elämän. Vuorovaikutustaitojen kehittämistä voidaan lähestyä sosioemotionaalisen oppimisen kautta. (Talvio & Klemola 2017, 18-20.) Oppimista tapahtuu tällöin viidellä eri osa-alueella:

1. Tunteiden ymmärtämisessä ja hallinnassa
2. Tavoitteenasettelussa ja toteuttamisessa
3. Empatian kokemisessa ja osoittamisessa
4. Myönteisten ihmissuhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä
5. Päätöksenteossa

Näistä osa-alueista kaksi ensimmäistä liittyvät oman toiminnan säätelyyn ja minätietoisuuteen. Empatia ja myönteisten ihmissuhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen vaativat enemmän ihmissuhdetaitoja sekä yhteistyötä. Päätöksenteko voi sisältää molempia osa-alueita. Sosioemotionaalisen oppimisen malli etenee kronologisesti. Ensinnäkin opetettava

tunnistamaan ja hallitsemaan omia tunteitaan. Vasta sen jälkeen voi edetä toiminnassaan kohti tavoitteita sekä olemaan osana myönteistä vuorovaikutusta toisen kanssa. Päätöksenteossa olennaista on tehdä valintoja, jotka ovat sosiaalisen tilanteen kaikkien jäsenten eduksi. Käytännössä ihmisten välinen suhde vaatii sekä itseä että toista kunnioittavaa asennetta sekä vuorovaikutusta edistäviä taitoja. Taidot edesauttavat osapuolten hyvinvointia sekä luottamusta. Niillä voidaan myös ennaltaehkäistä ristiriitoja. Näitä myönteisten ihmissuhteiden rakentamiseen tarvittavia hyvän vuorovaikutuksen taitoja ovat itsensä ilmaiseminen, empatia sekä kuuntelun taidot. Päätöksenteossa olennaista on eettisesti kestävien valintojen tekeminen. Kaikki osa-alueet ovat yksittäisiä taitoja, joita voi kehittää. Kuitenkin ne liittyvät läheisesti toisiinsa toinen toistaan tukien. (Talvio & Klemola 2017, 18-20 & 95-98.)

Edellä mainituista vuorovaikutustaidoista poimittakoon tarkasteluun kuuntelun taito. Aktiivinen kuuntelu on keskeinen taito, jonka avulla voidaan viestiä hyväksyntää ja lisätä ymmärrystä. Aktiivisessa kuuntelussa annetaan toiselle tilaa puhua. Se edellyttää toisen havainnointia ja aitoa kuuntelua, niin ettei ajatukset ja toiminta karkaa muualle. Kuuntelija voi rohkaista puhujaa ilmaisemalla ymmärtävänsä ja osoittamalla hyväksyntää. Kuuntelijan on hyvä asettua lähelle katsekontaktiin, koko kehon ollessa puhujaan päin. Tällainen sanaton viestintä on vahva viesti puhujalle, että hänen sanomallaan on merkitystä. Kuuntelijan on hyvä sietää myös puhujan taukoja ja välttää täyttämästä niitä omilla neuvoillaan. Puhetta on hyvä välillä vetää yhteen, jotta voidaan varmistaa, että viesti on ymmärretty oikein. Aktiivinen kuuntelu on edellytys empatialle. (Talvio & Klemola 2017, 107-111.)

Talvion ja Klemolan (2017, 155 & 160) mukaan harjoitellessa tunne- ja vuorovaikutustaitoja, tärkeimmät periaatteet ovat pyrkimys empatiaan, aitouteen ja läpinäkyvyyteen. Kasvatustyössä on hyvä muistaa, että kasvattaja tahtomattaankin esimerkillään antaa lapsille tunne- ja vuorovaikutusevaita tulevaisuuteen. Hän toimii mallina lapsille tavoissaan ilmaista tunteita. Lapset myös vaativat kehittyessään aikuista sanoittamaan tunteitaan.

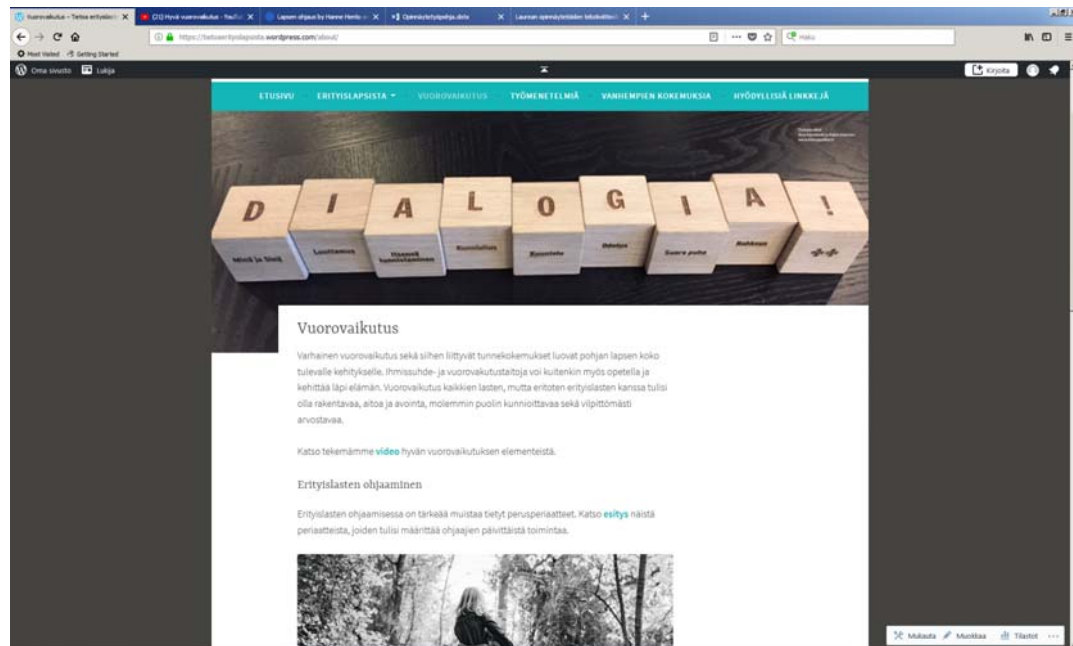
Vuorovaikutus kaikkien lasten, mutta erityisesti erityislasten kanssa tulisi olla rakentavaa, aitoa ja avointa, molemmiin puolin kunnioittavaa sekä vilpittömästi arvostavaa. Kun aikuinen kunnioittaa lasta, lapsi todennäköisesti kunnioittaa myös aikuista. Liian monen kohdalla lapsuuteen liittyy liiallista ongelmiin keskittymistä ja jatkuvaa ongelmapuhetta. Se vaikuttaa negatiivisesti lapsen itsetuntoon ja identiteettiin. On valitettavaa, että yhteiskuntamme pyrkii laittamaan lapsetkin tiettyyn muottiin, eikä erilaisuutta arvosteta riittävästi. On kuitenkin huomioitava, että vaikka diagnoosin saamisesta voi olla tuen ja avun kannalta hyötyä, ei sen tulisi leimata ja määrittää lasta. Ongelmapuheen sijaan olisi syytä huomioida lapsi yksilönä. Lapsi itse ja hänen vanhempansa ovat ongelmanratkaisussa keskiössä, sillä he ovat lapsen suurimpia asiantuntijoita. (Juusola 2012, 121-122.) Esimerkiksi ohjaaja iltapäiväkerhossa tai viranomainen näkee lasta vain tietyissä olosuhteissa, joka on vain yksi

osa lapsen elämää. Paras tapa ongelmiin puuttumiseen on tiedon ja asiantuntijoiden hyödyntäminen, mutta samalla voimavarakeskeinen, positiivisiin asioihin ja vahvuuksiin keskittyvä toimintatapa.

Tärkeää on siis keskittyä siihen mikä toimii. Lasta kannattaa kehua aiheesta ja konkreettisesti niin, että lapsi aidosti tietää mistä häntä kiitetään. Lapsi myös keskittyy kuuntelemaan paremmin, kun aikuinen laskeutuu lapsen tasolle keskustelemaan ja mahdollisesti myös koskettaa lasta. Yhteyden luominen lapseen on tärkeää. Lapsen tulisi kokea olevansa hyväksytty, tulleen kohdatuksi ja olevansa osa jotakin yhteisöä. Koska iltapäiväkerhot ja yliopistat kouluympäristö on hektinen ja sisältää paljon ärsykeitä, olisi mielekästä järjestää lapsille hiljaisuuden ja rauhoittumisen hetkiä. Lapsilta ei tule vaatia kykyihinsä nähden kohtuuttomia vaatimuksia ja esimerkiksi liiallinen hektisyys, jatkuva toiminnasta toiseen siirtyminen, liiallinen ja turha jonottaminen tai odottaminen, tuottaa lapselle turhaa stressiä. Se purkautuu potentiaalisesti häiriköintinä, joka voi olla lapselle eräänlainen selviytymiskeino. (Juusola 2012, 81, 124-125.)

Hyvään ja kannustavaan ilmapiiriin kannattaa panostaa. Erityislapset kykenevät aistimaan herkästi ilmapiirimuutokset. He aistivat herkemmin asioita myös ohjaajistaan ja ohjaajalla voi olla suuri vaikutus lapsen hyvinvointiin ja menestykseen koulu- ja kerhoympäristössä. Lapsi tarvitsee tuekseen turvallisen ja vahvan aikuisen, joka hallitsee omat tunnereaktionsa, on selkeä ja rauhallinen. Aikuinen toimii lapselle roolimallina ja tahtomattaankin mallintaa toimintatapoja eteenpäin. Erityislasten kanssa toimiminen vaatii aikuiselta myös erityistä kärsivällisyyttä. Mahdolliset raivokohtaukset voivat tuntua lapsesta nololta ja silloin hän tarvitsee aikuisen tukea ottamaan tilanne ja tunteet hallintaan. Aikuisen tulee osoittaa myötätuntoa ja rauhallisuutta. Tilanteiden ennakointi on kuitenkin paras keino välttää turhia stressireaktioita. (Juusola 2012, 145; Saukkola, Laane 2017, 136-138.)

Juusola (2012, 149-151) vetää yhteen ammattilaiselle tärkeät vuorovaikutukseen vaikuttavat taidot: kyvyn käsitellä omia tunteitaan, kyvyn kuunnella, kyvyn puhua sekä kyvyn nähdä taustalla mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Onnistuneen vuorovaikutuksen taustalla vaikuttavat siis monet taidot. Toisen huomioiminen on tärkeää, mutta yhtäläillä itsensä tiedostaminen eri tilanteissa on olennaista, jotta voi antaa toiselle tilaa olla oma itsensä.

Kuva 1 Tietoa vuorovaikutuksesta sivuillamme

3.2 Erityislapset

Kaikilla iltapäiväkerhon erityislapsilla on jokin diagnoosi. Diagnoosin kirjoittaa aina lääkäri. Nykypäivänä diagnoosin saaminen on vaikeutunut, eikä diagnooseja myönnetä helpoin perustein. Se tarkoittaa sitä, että kaikissa lapsiryhmissä on luonnollisesti myös yhtä lailla haasteellisempia lapsia. Toisaalta on hyvä muistaa, että diagnoosi ei sinällään myöskään määritä lasta ja hänen olemustaan. Lapsi on muutakin kuin diagnoosi. Hänen haasteensa on todennäköisesti vain yksi pieni osa omaa identiteettiä. Kaikkien haasteiden ja ongelmien takana on myös suuria vahvuuksia, taitoja, lahjakkuutta sekä hienoja luonteenpiirteitä (Juusola 2012, 25). Nämä vahvuudet olisi tärkeä pyrkiä aina näkemään. Mitä enemmän kiinnitämme huomiota vahvuuksiin, ne kehittyvät entisestään sekä samalla vähentävät haasteiden ja lapsen huonojen puolien jatkuvaa alleviivaamista. Tällainen positiivinen suhtautuminen lapseen on erityisen arvokasta lapsen itsetunnon kehityksen kannalta. Se vaikuttaa positiivisesti myös vanhemman kanssa tehtävään yhteistyöhön, kun vanhempi kokee, että hänen lapsensa on arvostettu.

Vanhempien ei ole pakko jakaa tietoa lapsensa diagnoosista iltapäiväkerholle. Näin he eivät myöskään usein tee, kenties mahdollisen leimaamisen pelossa. Se tarkoittaa sitä, että ohjaajat saattavat joutua työskentelemään lasten kanssa täysin etukäteen tietämättä lapsen erityishaasteista. Mielekästä toki olisi, että ohjaajilla olisi tiedossa lapsen mahdollinen diagnoosi, sillä se voisi helpottaa työskentelyä ja yhteistyötä perheen kesken. Toisaalta on mahdollista, että lapsen erityispiirteitä vasta tutkitaan. Joka tapauksessa, ohjaajien on hyvä

tunnistaa etenkin yleisempien diagnoosien erityispiirteet ja miten niiden kanssa toimitaan. Se edesauttaa myös perheen ohjaamisessa oikean tahon puoleen, mikäli huoli on vastanousemassa. Seuraavaksi erittelemme merkittävimmät oireyhtymät:

3.2.1 ADHD ja ADD

ADHD on neuropsykiatrinen, hyvin perinnöllinen, aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö. Tutkimukset ovat osoittaneet sen johtuvan tarkkaavaisuushormoni dopamiinin kuljetushäiriöistä hermosolujen välillä. Häiriön ydinoireita ovat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus, impulsiivisuus sekä muistiongelmät. Häiriöstä kärsivän ihmisen on tavanomaista vaikeampi muun muassa hahmottaa eri asioita, tehdä järkeviä valintoja sekä aloittaa uusia tehtäviä tai pitää kiinni jo olemassa olevista suunnitelmistaan. ADHD-piirteisen henkilön aivojen aktivaatiotaso on liian alhainen, jolloin ihminen kokee olonsa rauhattomaksi ja siten yrittää nostaa aktivaatiotasoaan ja parantaa oloaan liikehtimällä. Kouluikäisillä lapsilla tarkkaamattomuusvaikeudet voivat näkyä esimerkiksi vaikeutena keskittyä eri toimintoihin ja kuunnella sekä noudattaa ohjeita. Lapsi voi häiriintyä tavanomaista herkemmin eri ärsykkeistä ja hänellä esiintyy haasteita oman toiminnan suunnittelussa. Ajatukset ja toiminta hyppivät yhdestä toiseen. Samaan aikaan hänelle voi tuottaa haasteita istua paikallaan ja olla rauhallisesti. Lapsi kiemurtelee istuessaan, liikehtii paljon ja puhuu lähes taukoamatta. Hänelle tuottaa haasteita odottaa vuoroaan ja siksi saattaa keskeyttää muiden puuhia ja puhua päälle. Omien tunteiden säätely tuottaa myös haastetta. Nämä ydinoireet näkyvät elämän eri osa-alueilla ja ilmentyvät yksilöllisesti. (Juusola 2012, 29-31; Adhd-perustietoa.)

ADHD on tänä päivänä melko yleinen häiriö ja sitä esiintyy noin 5% väestöstä ja 3-7 prosentilla suomalaisista lapsista, kuitenkin käytetyistä alueellisista kriteereistä riippuen. Se tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 50 000 ADHD-piirteistä lasta. Häiriö on yleisempää pojilla. Diagnoosi voidaan yleensä tehdä luotettavasti noin 5-6-vuotiaalle. Usein ADHD-diagnoosin saaneella voi olla samanaikaisesti muita neurologisia -sekä psykiatrisia häiriöitä ja niiden todennäköisyys onkin suurempi. (Juusola 2012, 29-31; Adhd-perustietoa.)

Juusola (2012, 31) on todennut, että ADHD-oireyhtymän sisällä on kolmea eri tyyppiä:

1. ADD, joka ilmenee pääasiallisesti tarkkaavaisuushäiriönä. Siihen ei niinkään kuulu ylivilkkaus.
2. Ylivilkkaus ja impulsiivisuus, ei niinkään tarkkaavaisuuteen liittyviä haasteita.
3. Yhdistelmä molempia edellä mainittuja.

ADHD:n ydinoireita voi esiintyä monista eri syistä ja eri tilanteissa ilman, että kyseessä on oikea häiriö. Olennaista on, että oireita on tavanomaista enemmän sekä niistä on selkeää arkea kuormittavaa haittaa, joka on kestänyt yli puoli vuotta. Lapsen sosiaalinen ympäristö

vaikuttaa myös osaltaan siihen, kuinka merkittävästi ADHD-oireet rajoittavat toimintakykyä. Oikein kanavoimalla ja huomioimalla, niitä voi valjastaa jopa lapsen vahvuuksiksi. Joka tapauksessa, ADHD-oireinen lapsi tarvitsee ja hyötyy ympäristöönsä muokatuista, lapselle yksilöllisistä tukitoimista. Ympäristön tulee tukea tarkkaavaisuutta ja oman toiminnan ohjaamista. Ohjaus ja neuvonta, erilaiset terapiamuodot ja sopeutumisvalmennus, vertaistuki sekä tarpeenmukainen lääkitys voivat merkittävästi helpottaa ADHD-oireita ja edesauttaa hyvinvointia. (Adhd-perustietoa.)

3.2.2 Sensorisen integraation häiriö

Sensorisen integraation häiriö (SI) ilmenee hyvin samalla tapaa kuin ADHD. Nimitys tulee siitä, että hermosto ja aivot eivät toimi hyvässä yhteistyössä ja ovat ikään kuin epäyhtenäiset. Keskushermosto reagoi aistimuksiin joko yli- tai aliherkästi, eikä kykene jäsentämään saamia viestejä järkevästi. Se johtaa epäjohtonmukaiseen käyttäytymiseen ja vaikuttaa myös leikkimiseen, ihmissuhteisiin ja itsetuntoon. Henkilö voi ylireagoida eri ärsykkeisiin ja aistimuksiin, kuten hajut, äänet ja valot tai tunto- ja liikeaistimukset. Hän kokee aistimukset kiusallisina, ärsyttävinä ja pahimmassa tapauksessa uhkaavina. (Juusola 2012, 65-68.)

Myös hieno- sekä karkeamotoriikassa voi olla haasteita. Henkilöllä voi ilmetä tavanomaista enemmän kömpelyyttä ja sitä kautta haluttomuutta tehdä motorisia tehtäviä. Toisaalta henkilö voi myös alireagoida ärsykkeisiin ja tarvitsee paljon aistiärsykeitä. Joka tapauksessa yli- tai aliherkän ihmisen arki voi olla jatkuvaa pinnistelyä ja kuormittavaa. Läheisille ja ymmärtämättömille käyttäytyminen voi näyttäytyä laiskuutena, huonona käytöksenä sekä huolimattomuutena. (Juusola 2012, 65-68.)

Yllä mainittujen oireiden pidempään jatkuessa lasta on syytä tutkia. Oireet ovat yksilöllisiä ja niiden perusteella kullekin lapselle suunnitellaan oma kuntoutussuunnitelma, sekä ohjataan toiminta- ja/tai fysioterapiaan. Terapian toteutus suunnitellaan yhteistyössä vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Ympäristön tietoisuus ja ohjaaminen on tärkeä osa kuntoutusta. (Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry.)

3.2.3 Autismikirjon häiriö

Autismikirjon häiriö on aivojen neurobiologinen kehityshäiriö. Se vaikuttaa henkilön vuorovaikutukseen ja viestintään muiden ihmisten kanssa, sekä siihen, miten hän aistii ja kokee ympäristöään. Monilla autismikirjon häiriön diagnoosin saaneilla on aistien yli- ja aliherkkyyksiä liittyen ääniin, valoon, kosketukseen, hajuihin, makuihin ja väreihin. He ovat myös erityisen stressiherkkiä. Oireyhtymä ilmenee jokaisella varsin yksilöllisesti. Jotkut voivat elää täysin itsenäisesti, toiset tarvitsevat varsin kattavaa tukea läpi elämänsä ja kaikkea siltä väliltä. Kirjo on laaja. Suomessa arvioidaan tutkimusten mukaan olevan noin 55 000 autismikirjon henkilöä, eli noin 1 % väestöstä. Autismikirjoon luetaan kuuluvaksi viisi eri diagnoosia, joista Aspergerin oireyhtymä on yksi. Tämän hetken tiedon mukaan vuonna 2018

nämä erilliset diagnoosit poistuisivat ja tilalle tulee vain tämä yksi sateenvarjodiagnoosi autismikirjon häiriö. Ohessa tutkimme kuitenkin Aspergerin diagnoosia tarkemmin, sillä se on näistä viidestä diagnoosista yleisin. (Autismi (F84.0).)

Kuten edellä todettiin, Aspergerin oireyhtymä (AS) on yksi autismikirjoon kuuluva aivojen neurobiologinen kehityshäiriö. Sille tyypillisiä piirteitä ovat mm. kaavamaisuus, voimakas tunne-elämä, aistiyliherkkyydet, stressi ja unihäiriöt, muistiongelmia ja motorinen kömpelyys. Muita vuorovaikutukseen liittyviä oireita ovat mm. asiakeskeisyys ja täsmällisyys, suoruus ja rehellisyys, puheeseen keskittyminen ilmeiden ja eleiden sijaan sekä haasteet silmiin katsomisessa. Tärkeää on kuitenkin huomioida myös Aspergeriin liittyviä vahvuuksia, kuten juuri tuo rehellisyys, oikeudentunto, hyvä yksityiskohtien taju ja omaperäinen ajattelu. Niitä vahvistamalla ja ruokkimalla oireiden ei tarvitse tuntua niin suurelta taakalta, vaan ne voidaan valjastaa hyödyksi läpi elämän. (Aspergerin oireyhtymä (F84.5).)

Konkreettisella tasolla katsottuna AS-henkilö hyöttyy ja tarvitsee yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita, sekä selkeän struktuurin arkeensa, jotta hänellä on tunne elämänhallinnasta ja ennakoitavuudesta. Hän kaipaa ympärilleen ihmisiä, jotka ymmärtävät henkilön tavan kommunikoida, haasteet sekä vahvuudet. Vuorovaikutuksessa tärkeää on muistaa konkreettinen, suora ja selkeä puhe, kuvien hyödyntäminen sekä fyysinen etäisyys. (Aspergerin oireyhtymä (F84.5).)

Juusolan (2012, 53) mukaan Aspergerin oireyhtymässä on havaittavissa kolme erilaista tyyppiä:

1. Aktiivinen ja erikoinen
2. Passiivinen ja ystävällinen
3. Eristäytyvä

Selkeät ja diagnosoitavat oireet alkavat ilmetä yleensä noin neljän ikävuoden jälkeen. Tutkimukset osoittavat, että noin 2-5 prosentilla lapsista on Aspergerin oireyhtymä. Oireyhtymä on muiden neurobiologisten kehityshäiriöiden tavoin huomattavasti yleisempää pojilla kuin tytöillä. Diagnoosien määrä on viime vuosina vahvasti lisääntynyt. Voidaan kuitenkin olettaa, ettei häiriö itsessään ole lisääntynyt, vaan tieto ja sitä kautta tietoisuus ja taito diagnosoida on kasvanut. (Juusola 2012, 53.)

Aspergerin oireyhtymään ei ole saatavilla lääkitystä. Kuitenkin liitännäisoireita, kuten ylivilkkausta, tarkkaavaisuusongelmia sekä masennusta voidaan tarpeen mukaan lääkittää. Lasten varhainen diagnosointi ja sitä kautta kuntoutus on muodostumassa yhä vallitsevammaksi käytännöksi. Kuntoutus suunnitellaan yksilöllisesti ja yhteistyössä perheen ja ammattilaisten kanssa. Siihen kuuluu mm. kognitiivinen terapia ja psykoedukaatio.

Kuntoutuksen tavoitteina on tukea henkilöä mm. sosiaalisten taitojen oppimisessa ja elämänhallinnassa. Siinä hyödynnetään kuntoutujan omia vahvuuksia ja voimavaroja. Kuntoutus ja sen tavoitteet muovautuvat iän ja elämäntilanteen myötä. (Juusola 2012, 54; Aspergerin oireyhtymä (F84.5).)

3.2.4 Touretten syndrooma

Touretten syndrooma (TS) on lapsuudessa alkava perinnöllinen neuropsykiatrinen oireyhtymä, jolle on ominaista nykimisoireet eli tic-oireet. Ne ovat nopeita liikkeitä ja ääntelyitä, kuten pään nykiminen ja hartioiden nostelu, ilmeily, vikinä, naksuttelu, haistelu, pyörähtely ja matkiminen jne. Kaikki ticit ovat tahdosta riippumattomia. Oireet vaihtelevat suuresti yksilötasolla. Jos lapsi alkaa jatkuvasti tekemään erilaisia nykimisoireita, niitä on syytä jäädä seuraamaan. Noin 10 prosentilla lapsista ilmenee ohimeneviä tic-oireita, mutta jos oireet jatkuvat yli vuoden ja häiritsevät elämää, voidaan päätyä diagnoosiin. (Juusola 2012, 69-70; Leivonen, Sourander, Voutilainen & Leppämäki 2015, 131.)

Noin yhdellä prosentilla suomalaisista on diagnosoitu TS, jonka hoito toteutetaan yksilöllisesti. Henkilöllä on tällöin usein samanaikaisesti myös jokin muu neuropsykiatrinen häiriö, joka tulee huomioida. Tic-oireisiin on tarjolla lääkehoitoa, kuten mm. botuliinihoitoa ja kognitiivista terapiaa. (Juusola 2012, 69-70; Leivonen, Sourander, Voutilainen & Leppämäki 2015, 131.)

3.2.5 Kielellinen erityisvaikeus eli Dysfasia

Kielellinen erityisvaikeus, jota aiemmin kutsuttiin Dysfasiaksi, on nimensä mukaisesti aivojen häiriö, jossa lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy ja/tai etenee poikkeavasti. Ensi sanat ja lauseet tulevat myöhään tai aiemmin jo opitut sanat jäävät pois. Puhe saattaa myös olla erittäin epäselvää tai puuttua kokonaan. Puheen tuottaminen on lapselle työlästä. Tällaiset vaihtelevat kielellisen ymmärtämisen vaikeudet ovat verrattain tavallisia. Tutkimukset osoittavat, että noin seitsemän prosenttia suomalaislapsista kärsii jonkintasoisesta kielellisestä erityisvaikeudesta, puheen kehityksen viivästymä on noin 19 prosentilla. Häiriö on yleisempi pojilla. (Juusola 2012, 71-72.)

Kielellinen erityisvaikeus voidaan jakaa lievään, keskivaikeaan ja vaikeaan häiriöön. Mitä vaikeampi häiriö, sen pysyvämpi ongelma on ja voi jatkossa tuottaa oppimisvaikeuksia, kuten mm. lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa. Kuten muidenkin häiriöiden kohdalla, lapsella saattaa olla muita liitännäishäiriöitä liittyen hahmotuksen -, motoriikan -, tarkkaavaisuuden -, keskittymisen - ja sosiaalisten taitojen haasteisiin. Yleisimpänä tukitoimena lapselle suositellaan mahdollisimman aikaisin aloitettavaa puheterapiaa sekä neuropsykologista kuntoutusta. Toiminta-, musiikki- tai fysioterapia voivat myös helpottaa oireita. (Juusola 2012, 71-72.)

3.3 Koululaisten iltapäivätoiminta

1900-luvun alkupuolella lapset ja lapsuus siirtyivät teollisissa maissa valtiollisen ohjauksen piiriin. Lasten ajankäytön hallinta ja lapsille soveltuvien tilojen järjestäminen aloitettiin, ja lapset pyrittiin poistamaan tehtaista ja julkisista tiloista. Vuosikymmenien kuluessa lapsille sopiviksi paikoiksi määräytyi koti ja koulu. 1990-luvulla lapset alettiin nähdä sosiaalisina investointeina taloudellisen kasvun ja kilpailukyvyn edistämiseen. Iltapäivä uudistuksella pyrittiin lisäämään lasten osallisuutta ja poistamaan lasten välistä eriarvoisuutta. Lasten valvomaton vapaa-aika profiloitiin turvallisuuden riskeeraavaksi ja suunnittele mattomaksi ajaksi, josta oli muodostunut sosiaalinen ongelma. Lapsipolitiikka nojasi Suomessa vuonna 1991 ratifioituun YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja laajeni koskemaan lastensuojelun ohessa kattavasti lapsuuden kaikkia elämänalueita. (Strandell 2012, 13-14 & 37.)

Ensimmäiset institutionaaliset iltapäivähoidon- ja toiminnan muodot olivat koulujen kerhot ja kunnallinen päivähoito. Laman myötä kerhotoiminta supistui ja voimaantulleen subjektiivisen päivähoito-oikeuden viedessä päiväkotien resurssit, myös niistä lopetettiin iltapäivätoiminta. Vuonna 2004 voimaan tullessa laissa iltapäivätoiminta uudistettiin. Koulujen tuli tarjota kello 7-17 välisenä aikana vähintään 570 tuntia kerhotoimintaa jokaista työvuotta kohti. Toiminta on lapsille vapaaehtoista ja huoltajille maksullista. (Strandell 2012, 13-14 & 37.)

Iltapäivätoimintaa järjestävät koulujen lisäksi järjestöt, leikkipuistot, seurakunnat, vanhempaintoimikunnat ja asukasyhdistykset, sekä yksityiset palveluntarjoajat (Rajala 2006, 7; Strandellin 2012, 16 mukaan). Iltapäivätoiminnoille asetetut päämäärät ovat muuttuneet vuosien saatossa. Aiemmin painotettiin lapsuuden vaalimista leikin ja vapauden myötä, sittemmin tavoitteiksi ovat muodostuneet oppiminen ja ajankäytön hyödyllisyys. Nykyään korostetaan paljon myös sosiaalisten taitojen merkitystä.

3.4 Käyttämämme digitaaliset menetelmät

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tehdä MLL:n iltapäivätoiminnan ohjaajille digitaalinen infopaketti erityislasten kanssa työskentelystä ja kasvattaa heidän tietämystä sekä ymmärrystä aiheen tiimoilta. Käytämme erilaisia menetelmiä, saavuttaaksemme monipuolisen ja kiinnostavan kokonaisuuden.

3.4.1 WordPress

Suunnitellessamme digitaalista kokonaisuutta, otimme selvää eri vaihtoehtoista, mihin ja miten se kannattaisi rakentaa. Etsimme aiheesta tietoa sekä konsultoimme graafisen alan ammattilaisia.

Saamiemme tietojen perusteella päädyimme WordPress ohjelmiston hyödyntämiseen. WordPress mahdollistaa muun muassa verkkosivujen sekä blogien luomisen ja on käyttöominaisuuksiltaan monipuolinen. Se antaa käyttäjälleen mahdollisuuden luoda

mielenkiintoiset ja kunkin käyttötarkoitukseen soveltuvat sivustot, joita on helppo muokata myös jatkoa ajatellen. WordPress mahdollistaa omien sivujen suunnittelun ja rakentamisen turvallisesti, sekä tarpeen mukaan sivujen julkaisun ja sen sisällön käytön seurannan. (WordPress.org.) Kaiken kaikkiaan siis toimiva ohjelmisto luomaan selkeät, ilmaiset sivustot pohjaksi erilaisille esityksillemme sekä koostamaan informaatiota.

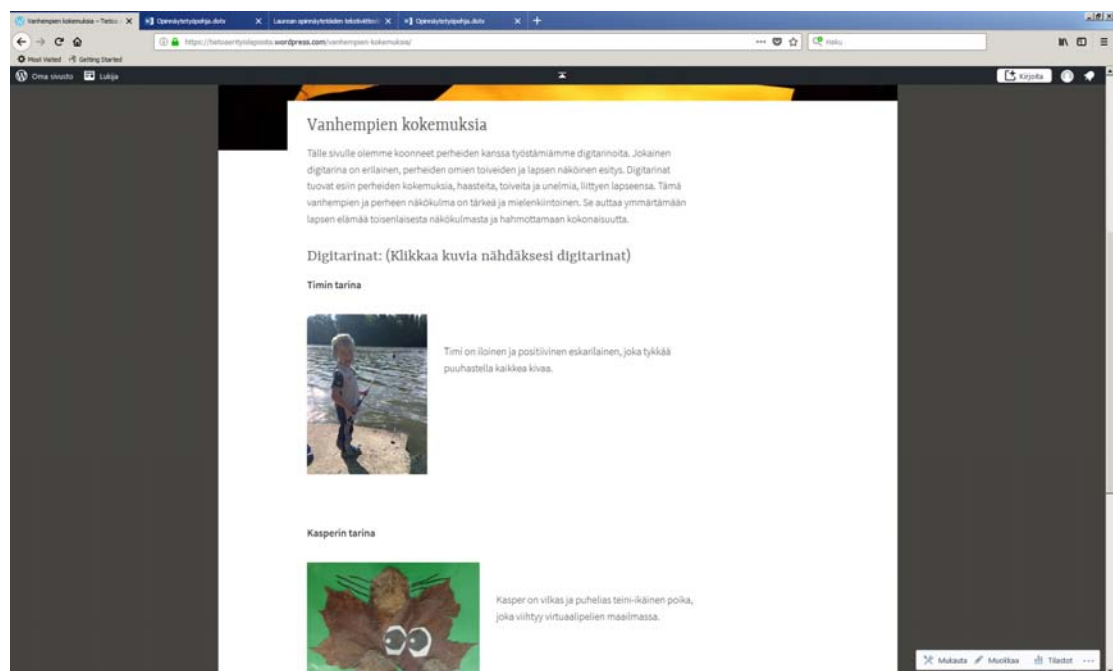
Kuva 2 WordPress ohjelmistolla luotu etusivumme

3.4.2 Digitarina

Pohdimme mahdollisuuksia materiaaliimme digitalisoimiseksi ja osana työtämme tuntui luonnolliselta käyttää digitarinaa, joka on meille entuudestaan tuttu ja erinomaiseksi havaittu menetelmä. Digitarinan avulla pyrimme saamaan materiaaliimme visuaalisuutta, ja myös vahvistamaan ohjaajien mielenkiintoa työssä kehittymistä kohtaan, herättämällä ajatuksia heidän tekemästään työstä. Tarkoituksenamme on, että ohjaajat myös muistaisivat oman työnsä merkityksen ja löytäisivät sitä kautta lisää motivaatiota ja jaksamista työskentelyyn. Digitarinat toteutetaan yhteistyössä erityislasten vanhempien kanssa ja pyrimme tekemään tarinoista ohjaajia puhuttelevia. Kontaktoimme MLL:n iltapäivätoiminnan koordinaattorin kautta Päivänkehrän ja Westendinpuiston koulun iltapäivätoiminnassa mukana olevia erityislapsiperheitä. Viestimme (Liite 1) lähetettiin perheille sähköisesti ja siinä kerroimme opinnäytetyöstämme ja siihen tulevista digitarinoista. Houkuttelimme mukaan lisäksi kerhojen ulkopuolelta perheitä, joissa on erityislapsi. Yhteistyössä perheiden kanssa työstimme koskettavat digitarinat sivustollemme sekä perheiden omaan käyttöön.

Digitarina on henkilökohtainen video, joka on helppo ja kaikille sopiva itseilmaisun muoto (Hemmi, Kaheinen, Lampi, Shilongo, & Heinonen, 2008). Sen avulla voidaan kertoa monenlaisia lyhyitä tai pidempiäkin tarinoita, mutta niiden keston tulisi olla alle viisi minuuttia, jotta katsojan mielenkiinto digitarinaa kohtaan säilyisi koko tarinan ajan. Digitarina on teknisesti helposti toteutettavissa, eikä vaadi kummoisempaa tietoteknillistä osaamista, vaan soveltuu useimmille käyttäjille ja MovieMaker- ohjelman avulla siitä saa juuri oman näköisensä.

Yleisesti digitarinaa on käytetty omien tarinoiden kerrontaan, mutta se mukautuu helposti useisiin eri tarkoituksiin, kuten sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen sekä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Opinnoissa sitä voidaan käyttää oppilaan voimaannuttamisen ja mediataitojen kouluttamisen menetelmänä. Digitarinan teema on tärkeää määrittää hyvin, sillä liian pitkään tarinaan ei riitä katsojan mielenkiinto. (Hemmi ym. 2008.)

Kuva 3 Digitarinat sivuillamme

3.4.3 Prezi

Prezi on esitysmenetelmä, joka toimii verkossa ja siitä on olemassa kolme eritasoista versiota. Näistä kolmesta yksinkertaisin versio on ilmainen, mutta opiskelijoilla sekä opettajilla on mahdollisuus päästä käyttämään niin sanotun toisen tason versiota ilmaiseksi rekisteröitymällä ohjelman käyttäjäksi koulun sähköpostilla. (Cederberg 2012.)

Prezi eroaa monelle jo tutuksi tulleesta PowerPoint- ohjelmasta sillä tavalla, että Prezissä koko esitys työstetään yhdelle työpöydälle, ei siis monelle eri sivulle. Preziin on mahdollista lisätä myös omia ja YouTube- videoita ja esitystä pystyy muokkaamaan useampi henkilö samanaikaisesti. Lopulta esitys jaetaan pienempiin osiin tekemällä esityspolku ja kun esitys on valmis, voidaan se jakaa muille tai sen voi esimerkiksi upottaa internetsivustolle. Preziä käytetään siis vaihtoehtoisena työtapana PowerPointille tai Google Presentationille. (Cederberg 2012.)

Kuva 4 Prezi esitys erityislasten ohjaamisen perusperiaatteista

3.4.4 PowToon

PowToon on verkkopohjainen ohjelma, jonka avulla voidaan tehdä esitelmää ja videoita helposti. Sitä voidaan käyttää muun muassa PowerPointin tai Prezin sijaan ja siihen on helppo saada mukaan liikkuvaa kuvaa sekä ääntä. Videot voidaan tehdä animaatioiksi ja niihin voidaan myös helposti liittää puheääntä, joka on äänitetty ja saatettu digitaaliseen muotoon. Lisäksi voidaan käyttää taustamusiikkia. Koko video voidaan siis muodostaa PowToonissa olevien objektien pohjalta. (Opettajan verkkotyökalupakki 2014.)

Olemme päässeet tutustumaan PowTooniinkin sosionomiopintojemme aikana, sitä on käytetty yhtenä palautettavien kurssitehtävien muotona. Se on mukava vaihtoehto raportin työstämiselle ja mielenkiintoa esitystä kohtaan lisää kerronta ja visuaalinen esitys, joka on helppo toteuttaa PowToonin avulla. Sitä voidaan myös näppärästi käyttää esimerkiksi haastattelun kuvittajana (Opettajan verkkotyökalupakki 2014).

Kuva 5 Näkymä PowToon videolta liittyen vuorovaikutukseen

4 Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämishanke. Meidän tulisi pystyä arvioimaan kehittämistyömme prosessia, sekä lopullista työn tulosta. Kehittämistyön onnistumiselle on vaikea löytää varsinaisia mittareita ja siitä syystä oli tärkeää määritellä yhdessä työmllemme selkeät tavoitteet, joiden perusteella pystyimme tarkentamaan yhdenmukaiset tutkimuskysymykset. Työmme vaikuttavuutta voidaan siten arvioida sen perusteella, saavutimmeko asetetut päämäärät. Kehittämistyötä voidaan havainnoida asetettujen metodologisten yksityiskohtien kautta. (Toikko & Rantanen 2009, 54-55.)

Alkuun tehdään havaintoja vallitsevasta tilanteesta ja työyhteisön toimijoista. Koska työyhteisön todellisuus on sosiaalisesti rakentunut ja siten muutoksille altis sekä tulkinnanvarainen, se ei perustu tieteellisiin faktoihin. Kehittämistoiminta ei myöskään voi tukeutua vain tieteellisen tiedon jakamiseen, vaan pikemminkin tavoitteena kehittämistyössä on jaetun tiedonlisäämisen mukaiset muutokset toiminnassa. Kehittämistyön onnistumisen kannalta on tärkeää tehdä työ näkyväksi, kenen tarpeisiin kehittämistoiminnalla pyritään vastaamaan. Kehittämistoiminta on siten keskustelulle ja kritiikille avointa, pyrkimyksenä monipuolisten näkemysten löytyminen. (Toikko & Rantanen 2009, 54-55.)

Työn kehittäminen ei Toikon & Rantasen (2009, 54-55) mukaan tähtää suoraan ennalta määrättyyn päämäärään, vaan se etenee prosessinomaisesti täydentyen. Vaikka toiminnallisen kehittämishankkeen katsotaan usein olevan ainutkertainen, sekä aika- ja paikkasidonnainen, koemme mahdolliseksi työmme tulosten hyödyllisyyden myös muille erityislusten parissa työskenteleville. Meidän tuleekin pohtia lopuksi työmme tulosten mahdollista käytettävyyttä ja yleistettävyyttä laajemmin vastaavanlaisissa työympäristöissä.

4.1 Toiminnallinen kehittämistoiminta

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tekijät kirjoittavat auki vähitellen omaa työprosessiaan opinnäytetyöraportiksi, josta tulee käydä ilmi mitä on tehty, miksi on tehty ja miten se on tehty. Lisäksi siinä on kuvattu koko työprosessi, työn tulokset ja tehdyt johtopäätökset. Raportti sisältää myös tekijöiden arvioinnin koskien omaa oppimista, työprosessia, sekä työn tulosta. Toiminnallisiin opinnäytetöihin kuuluu raportin lisäksi itse tuotos, eli produkti, joka on kirjoitus- ja ulkoasultaan kohdistettu sen käyttäjä- ja kohderyhmälle. Produktin tekstuaaliset ominaisuudet poikkeavat siis merkittävästi opinnäytetyöraportista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.)

Kehittämistoiminnan merkittävimpänä päämääränä on saada aikaan muutos johonkin konkreettiseen asiaan tai toimintaan. Kehittämistyön taustalla olevien haasteiden selättämisen kannalta olisi oleellista saavuttaa laajasti kehittämistyön kohteena olevan työyhteisön työntekijöiden motivaatio ja halukkuus oppia uutta ja sisäistää uusia toimintamalleja. Kehittämistyö etenee prosessinomaisesti rakentuen tehtyyn suunnitelmaan ja kohti konkreettista tavoitetta. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017.) Prosessin edetessä tehdään jatkuvaa reflektointia ja uudelleenarviointia, koskien ennalta tehtyä suunnitelmaa ja tavoitetta. Edellä mainitut voivatkin siten muuttua tai tarkentua prosessin aikana esiin tulleiden havaintojen ja tiedon mukana. (Toikko & Rantanen 2009, 52-53.)

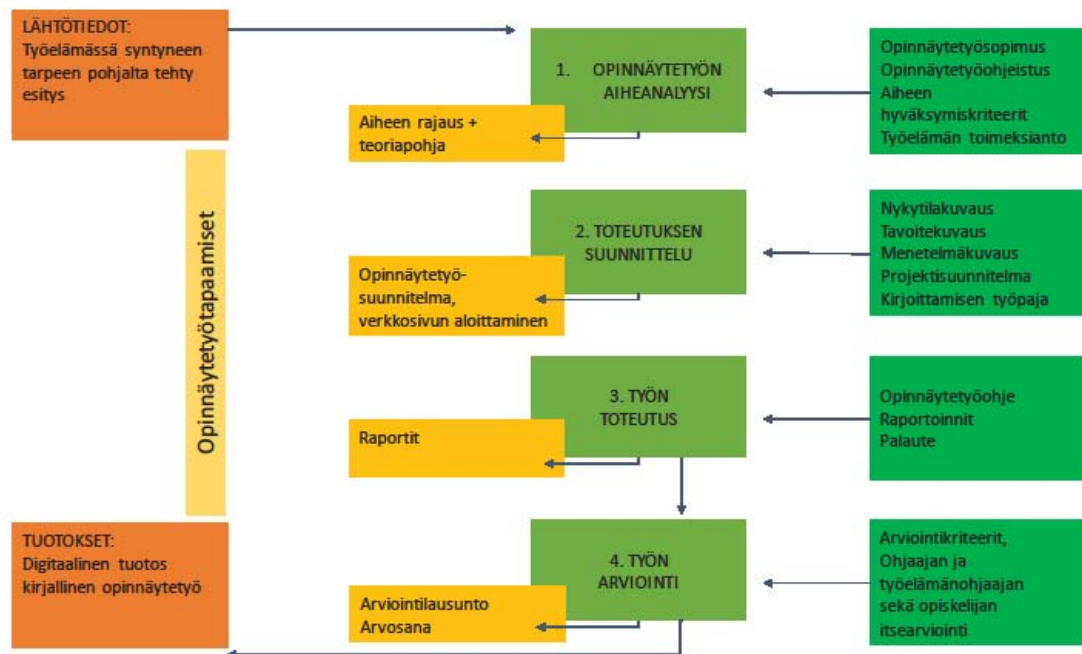
Opinnäytetyönä toiminnallisen kehittämistyömme tavoitteena oli valmistaa tuotos, joka toimisi työyhteisön osaamista kehittävänä tukitoimena. Tuotoksen digitaalisuudella pyrimme visuaaliseen toteutukseen, joka on paitsi lukijalleen huomattavasti mielekkäämpi tapa opiskella uutta tietoa, myös merkittävästi havainnollistavampi kuin pelkkä teksti.

4.2 Kehittämishankkeen prosessikuvaus

Kehittämisprosesseja voidaan kuvailla erilaisilla malleilla, joista Toikko ja Rantanen (2009, 64) ovat esitelleet neljä: spiraalimalli, lineaarinen malli, tasomalli ja spagettimainen prosessi. Malleissa kehittämisprosessi etenee kuvattuna toisistaan poiketen, kuitenkin käyden läpi kehittämisprosesseille ominaiset tehtävät (perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja levittäminen). Valitsimme oman kehittämistehtävämme suuntaa antavaksi skeemaksi lineaarisen mallin, joka koostuu seuraavista vaiheista: tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen ja arviointi.

Projektin tavoitteena on muutos johonkin vallitsevaan tilanteeseen tai ongelmaan, tai vaihtoehtoisesti muutos kohti jotain uutta, innovatiivista ideaa. Kehittämisprosessi rakentuu tavoitteen varaan, joten tavoitteen tulee olla selkeä ja tarkasti rajattu ja tarvittaessa se voi pitää sisällään myös alatavoitteita. Tavoitteen hahmottumisen jälkeen siirrytään suunnitteluvaiheeseen. Tehdään huolellinen suunnitelma, joka koostuu muun muassa projektin etenemiseen osallistuvien vastuualueista, aikatauluista ja työsuunnitelmasta. Toteutusvaiheessa tehtyä suunnitelmaa joudutaan usein muokkaamaan ja siihen voidaan tehdä lisäyksiä. Toteutusvaiheen aikana rakentuu suunnitelmaan perustuva tuote, prosessi tai malli. Projekteihin liittyy aina ajan rajallisuus ja projektin loppua kohden syntyy usein tarpeita jatkaa kehitystä. Projekti on hyvä päättää kuitenkin suunnitellusti ja syntyneitä kehitysideoita voidaan toteuttaa uusien, erillisten projektien merkeissä. Projektin päätösvaiheessa tehdään tehdystä työstä loppuraportti, projektiorganisaation purku ja ehdotukset kehittämistyön jatkamiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 64-65.)

Ajatus opinnäytteemme kehittämisideaan lähti työelämän yhteistyökumppanimme kehitystarpeesta. Tapaamisten, tutustumiskäyntien ja havainnoinnin seurauksena syntyi ajatus informatiivisesta työvälineestä erityislasten parissa työskenteleville Mannerheimin Lastensuojeluliiton iltapäiväkerhojen ohjaajille. Suunnitteluvaiheessa pohdimme työvälineen rakennetta, sisältöä ja laajuutta, päätyen yhteisymmärryksessä hyödyntämään työvälineessämme digitaalisuutta ja sen avaamia monipuolisia mahdollisuuksia. Sosiaalialan opinnoissamme olemme päässeet tutustumaan uusimpiin digitaalisiin työmenetelmiin, joista sopivimpina valitsimme opinnäytetyöhömme digitarinat, Prezi -ja PowToon esitykset. Tavoitteemme on luoda havainnollistava ja uusia toimintamenetelmiä esille tuova kokonaisuus. Prosessiamme kuvaavat vaiheet on kerätty aikajärjestykseen (Liitteessä 2) sekä alle prosessikaavioon.

Kuvio 1 Prosessikaavio

5 Kehittämishankkeen kuvaus vaiheittain

Opinnäytetyöprosessimme etenee lineaarisesti, yllä olevan prosessikaavion osoittamalla tavalla. Prosessin alun aikana hioimme ja rajasimme aiheitamme, sekä teimme opinnäytetyösopimuksen. Toteutuksen suunnitteluvaiheessa aloitimme verkkosivujen ja digitaalisten esitysten valmistelemisen. Niiden tekeminen kesti koko prosessin ajan.

Opinnäytetyön tuotoksemme koostuu sekä digitaalisesta infopaketesta, että tästä kirjallisesta raportista. Esittelimme digitaalisen tuotoksemme MLL:n järjestämässä koulutustilaisuudessa, jonka aikana keräsimme myös palautetta. Palautetta käsittelemme myöhemmin työn arviointi- ja pohdintaosuudessa.

5.1 Ideasta toimintasuunnitelmaksi

Opinnäytetyöprosessimme sai alkunsa keskustellessamme meitä kiinnostavista opinnäytetyöaiheista keskenämme ja siitä, että olisi hyvä aloittaa työn tekeminen kesällä 2017. Mielenkiinnonkohteemme, sekä aikataulumme sopivat yhteen sopuisasti. Kiinnostavia

aiheita oli useampia, mutta mielekkäimmäksi niistä valikoitui tämä ja lopulta pääsimme aiheen pariin alkusyksystä 2017.

Kaikkien meidän tavoitteena on ollut tehdä lapsiin ja perheisiin liittyvä opinnäytetyö ja päätimme yhteistuumin ottaa jälleen yhteyttä mahdollisiin työelämäkumppaneihin. Tärkeintä meille opinnäytetyön tekemisessä oli, että kaikki pääsisivät oppimaan uutta ja että kyseisestä aiheesta meillä tulisi olla osaamista ammattiamme ajatellen. Saimmekin muutaman vastauksen pian yhteydenottomme jälkeen, ja lopulta työelämäkumppaniksemme valikoitui Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Valinta oli lopulta helppo, sillä heiltä löytyi selkeä kehittämistarve, joka oli mielenkiintoinen ja jossa pääsisimme kaikki oppimaan uutta.

Tämän jälkeen teimme aiheanalyysin, jonka esittelimme sekä ohjaajillemme että työelämäkumppanillemme ja pääsimme töihin. Ideaksemme muokkaantui siis tehdä MLL:n toiveiden mukaan Päivänkehrän ja Westendinpuiston kouluilla erityislasten kanssa työskenteleville iltapäiväkerhojen ohjaajille informatiivinen materiaali, joka auttaisi heitä työssään. Tämän halusimme toteuttaa digitaalisena, jotta sen hyöty kasvaisi useammallakin tavalla.

Pääsimme suunnittelemaan opinnäytetyötämme tarkemmin ja tutustumaan siihen, millaista materiaalia iltapäiväkerhojen ohjaajilla jo on käytössään, sekä hahmottamaan toimintasuunnitelmaamme työhön liittyen. Lähdimme työstämään aikataulujamme, suunnittelemaan toimintamme ja pääsimme vierailemaan iltapäiväkerhoissa, joissa tutustuimme heidän toimintaansa. Tuntui hienolta päästä vihdoinkin tekemään työtä konkreettisesti.

5.2 Tutustuminen toimintaan

Sovimme tutustumiskäynnit Päivänkehrän koulun sekä Westendinpuiston koulun MLL:n iltapäiväkerhoihin. Menimme kerhoihin peräkkäisinä päivinä niin, että ti 24.10. kävimme Päivänkehrän koulussa tutustumassa ja ke 25.10. olimme Westendinpuistossa. Molemmissa paikoissa meidät otettiin hyvin vastaan ja henkilökunta oli valmistautunut kertomaan toiminnasta. Paikat erosivat toisistaan varsin merkittävästi ottaen huomioon, että molemmat ovat osa MLL:n iltapäivätoimintaa. Päivänkehrän koulun iltapäiväkerhossa on oma erityislasten ryhmä, jossa on tällä hetkellä seitsemän diagnosoitua lasta. Ryhmä toimii omissa tiloissa, mutta osallistuu muiden ryhmien etukäteen sovittuun ohjelmaan mahdollisuuksien mukaan. Sovittuna ohjelmana voi olla esimerkiksi liikuntaa. Ryhmällä on tällä hetkellä yksi ohjaaja ja kaksi avustajaa kuitenkin niin, että kerrallaan paikalla on yksi avustaja. Westendinpuistossa erityislapsen (tällä hetkellä 11 lasta) on integroitu muiden ryhmien kanssa. He siis ovat mukana muiden tavoin kaikessa toiminnassa. Kuitenkin erityislapsi on kahden lapsen paikalla, joten sikäli on laskettu, että ohjaajia olisi aina 1 per 15 lasta.

Suomenkielisten ryhmien viidellä ohjaajalla on kaksi avustajaa käytettävissään. (MLL Päivänsäntä & MLL Westendipuisto.)

5.2.1 Toiminnan havainnointi

Molempien iltapäiväkerhojen toimintaa havainnoimme käydessämme kerhoissa edellä mainittuina ajankohtina. Osallistuimme myös yhteen Päivänsäntän iltapäiväkerhon tiimikokoukseen 30.10.2017.

Olimme kaikki läsnä käynneillä, sekä tarvittaessa hajaannuimme eri tilanteissa tarpeen mukaan, jotta saimme mahdollisimman laajan kuvan toiminnasta. Näiden käyntien pohjalta olemme havainnoineet iltapäiväkerhojen toimintaa.

5.2.2 Päivänsäntän koulu

Päivänsäntän koulua ympäröi kaksi isoa pihaa, joita molempia lapset käyttävät ulkoiluun. Iltapäiväkerhon alkaessa lapset käyttävät sisäpihaa ulkoiluun ja päivän lopuksi toista pihaa. Lapset olivat kaikki samaa mieltä, että päivän loppu-ulkoiluun käytettävä piha on mielekkäämpi. Siellä on enemmän mahdollisuuksia leikkiin. Päivä alkoi, kuten aina, ulkoilulla. Lapsilla on oma rauhallinen naulakkoalue, missä pukeutua. Osa lapsista pääsi suunnitelmien mukaan ulos ohjaajan kanssa. Yksi lapsi jäi sisälle avustajan kanssa, sillä hän ei suostunut lähtemään ulos harmituksen vuoksi. Lasta yritettiin houkutella ulos ja keskustella hänen kanssaan. Se ei kuitenkaan toiminut. Keskustelussa olisi voinut hyödyntää enemmän toimivia vuorovaikutustaitoja, joita listasimme aiemmin. Pitkällisen yrityksen päätteeksi ohjaaja tuli sisälle ja meni juttelemaan lapselle. Hän sai lapsen yhteyden kyykistymällä lapsen tasolle. Lapsi rupesi pukemaan, mutta pian todettiin, ettei hänen tarvitsekaan lähteä enää ulos, sillä kello on jo niin paljon. Lapsi riisuutui ja meni muutaman muun kanssa valmistelemaan välipalaa. Ulkona olevat muut lapset leikkivät hiekkapaikalla, kuten yleensä. He saivat olla pihalla hieman pidempään kuin muut lapset. Leikki äityi lopuksi nahisteluksi. Yhtä pojista kiusattiin ja pojat heittelivät toisiaan leluilla ja löivät. Osa pojista kuitenkin suostuttelun jälkeen siivosi jälkensä ja siirryttiin sisälle. Sisällä lapset riisuivat ja menivät ruokalaan välipalalle.

Ruokala on iso tila koulun keskellä ja sen ympäristössä liikkuu jatkuvasti muita ihmisiä. Tila on levoton, rauhaton eikä erityisen viihtyisä. Lapset ottivat välipalaa ja istuivat alas mihin halusivat. Eräs kaksikko jatkoi yhden pojan kiusaamista vähättelemällä ja puhumalla rumia. Tämä poika istui erikseen ja kaksi muuta poikaa yhdessä. Yksi lapsista oli jo syönyt ja pyöri ympäristössä omissa leikeissään. Hän tuli välillä keskustelemaan syövien poikien kanssa ja yhtyi kiusaavien poikien juttuihin. Viides erityislapsista oli myös syönyt ja mennyt toisen ryhmän kanssa leikkimään. Ruokailun jälkeen lapset vaeltelivat ruokalaympäristössä ja iltapäiväkerhon tilojen edustalla. Avustaja tiedusteli lapsilta, mitä he haluaisivat tehdä. Arvuuttelun jälkeen he totesivat haluavansa ulos. Lapset juoksivat valtoimenaan koulun

tiloissa ja lopulta menivät pukemaan. Ulos mentäessä kiusaaminen ja lyöminen jatkuivat. Avustaja vaikutti tietämättömältä ja voimattomalta toimimaan tilanteissa. Yhteistyö ohjaajan ja avustajan välillä oli puutteellista. Ulos mentäessä kaksi lapsista lähti kotiin. Pian ulos päästyään ryhmä siirtyikin jo takaisin sisälle osallistumaan toisen ryhmän liikuntatuokioon liikuntasalissa. Liikuntatuokio näytti sujuvan hyvin.

Kaiken kaikkiaan toiminta vaikutti mielestämme hankalalta ja epäorganisoidulta. Siirtymätilanteet olivat stressaavia ja lapset poukkoilivat aktiviteetista toiseen ilman ymmärrystä siitä, miten päivä etenee ja mitä tuleman pitää. Lapsilla oli liikaa valtaa päättää toiminnastaan, eikä heitä ohjeistettu tai rajattu riittävän tehokkaasti. Toiminnassa olisi voinut olla enemmän ennakointia. Kiusaava kaksikko olisi täytynyt erottaa alusta alkaen ja pitää huoli, että mikäli kiusaamista tapahtuu, niin se käsitellään ja pyydetään anteeksi. Tilat olivat myös haasteelliset ryhmälle. Ryhmä kaipasi rauhallisempaa, rajatumpaa ruokailutilaa sekä ylipäättään rauhoittumisen mahdollisuutta. Ryhmä on haastava ja vaikuttaa siltä, että erityislasten ollessa oma ryhmänsä, toiminta hankaloituu ja tilanne eskaloituu. Ryhmän ohjaajilta tulisi löytyä yhteishenkeä, tietoa vuorovaikutusmahdollisuuksista sekä menetelmiä erityislasten kanssa toimimiseen.

5.2.3 Westendipuiston koulu

Havainnoimme tyypillistä iltapäiväkerhon päivää Westendipuiston koulussa. Päivä alkaa aina ulkoilulla. Koulun sijainti ja ympäristö on ihanteellinen. Piha on rauhallinen, rajoittuen pieneen metsäalueeseen, josta osa kuuluu vielä koulun leikkialueeseen. Lapsilla on mahdollisuus olla ja leikkiä metsässä, mikä vaikuttaa positiivisesti heidän hyvinvointiinsa. Vaikka metsän ulkorajaa ei ole aidattu, lapset vaikuttivat ymmärtävän millä alueella on pysyttävä. Ulkona huomasimme, että yhden ohjaajista oli tarpeen seurata ärsykeherkempiä lapsia lähes jatkuvasti mukana. Lapset tarvitsivat ohjausta sekä rajaamista. Ulkoilu sujui mielestämme kuitenkin tavanomaisesti. Lapset olivat sopuisia ja vaikuttivat nauttivan ulkoilusta.

Sisällä seuranneen välipalatuokion havainnoimme sujuneen rauhallisesti. Ruokala oli viihtyisä, sillä se oli valoisa eikä liian iso tila lapsille, vaan se oli rajattu riittävän kokoiseksi. Ruokailu sujui hyvin, sillä kenenkään ei tarvinnut jonottaa liian kauan ja tilaa oli riittävästi ottaa ruokaa ja istua alas syömään. Ohjaajat vaikuttivat osaavan hallita ryhmiä ja jatkuvasti oli joku ohjaaja lasten tavoitettavissa. Tarpeen mukaan ohjaajat kehottivat lapsia olemaan hiljempaa ja se tuntui toimivan. Lapset osasivat myös itsenäisesti kulkea ruokalan ja luokkien väliä. Välimatka ei myöskään ollut liian pitkä.

Välipalan jälkeen kerhossa on aina pieni lukutuokio eri luokissa, jonka jälkeen on läksyjen teko. Lukutuokio oli toimiva lisä ja jatkumo ruokailun jälkeen, sillä se antoi lapsille mahdollisuuden hetken rauhoittumiseen. Lapset myös jaksoivat kuunnella riittävän hyvin.

Tarpeen vaatiessa ohjaajat saivat hyvin rajattua lapsia. Tietyt lapset istutettiin erikseen toisistaan, jotta he eivät aiheuttaisi hankaluuksia. Eräs erityislapsista pisti vastaan läksyjentekoa ja sen vuoksi ei suostunut tekemään mitään. Hän oli hetken toisessa luokassa, kunnes meni kuuntelemaan lukutuokiota. Ohjaajilla vaikutti olevan riittävästi auktoriteettia niin, että lapset kuuntelivat heitä. Hankalammissa tilanteissa ohjaajat eivät myöskään antaneet periksi, vaan pitivät kiinni sovituista säännöistä. Lukutuokion jälkeen lapset ohjattiin luokkiin tekemään läksyjään. Läksynteon jälkeen lapsilla oli mahdollisuus vapaaseen leikkiin. Toiminta eteni järkevästi ja vaikutti toimivan riittävällä tasolla. Vaikutti siltä, että vaikka Westendipuiston kerhossa erityislapsia on melkein tuplasti enemmän kuin Päivänkehrässä, toiminta sujui huomattavasti rauhallisemmin. Erityislasten integrointi muiden ryhmien sekaan voi osaltaan vaikuttaa toiminnan sujuvuuteen ja mielekkyyteen.

5.3 Teoriapohjan rakentaminen

Kuten aiemmin totesimme, rakensimme opinnäytetyöllemme keskeisen teoriapohjan syventymällä vuorovaikutukseen yleisesti sekä vuorovaikutukseen erityislasten kanssa. Otimme tarkasteluun yleisimpiä neurologisia diagnooseja, joita erityislapsilla näissä iltapäiväryhmissä on ja mikä heille on ominaista. Lisäksi perehdymme iltapäivätoimintaan.

Viimeinen olennainen osa-alueemme on digitaalisuus ja digitarinoiden tekeminen. Tarkastelemme digitaalisen materiaalin rakentamisen luomia mahdollisuuksia opinnäytetyömme näkökulmasta.

5.4 Toiminnan kehittäminen tehtyjen havaintojen pohjalta

Lähdimme yhdessä pohtimaan toiminnan kehittämistä sekä tehtyjen havaintojemme pohjalta että teorian ja erityislasten tarpeiden pohjalta. Toiminnan kehittämisessä on otettu myös huomioon iltapäiväkerhon mahdollisuudet ja puitteet vastata lasten tarpeisiin ja toiminnan toteuttamiseen.

Erityislasten iltapäiväkerhon toiminnan pitäisi olla strukturoidumpaa ja näyttäytyä lapsille säännöllisenä ja rutiininomaisena päivittäin. Ohjaajien näkökulmasta tämä voi tuntua tylsältä ja turhalta, mutta erityislasten kannalta tämä on ensiarvoisen tärkeää. Rutiinien tulisi toistua samalla tavalla joka päivä, jotta lapset ehdollistuisivat ja oppisivat siihen. Silloin he voivat ennakoida tulevaa paremmin, eikä heille muodostu turhaa stressiä jatkuvista muutoksista. Stressin väheneminen auttaa lapsia sopeutumaan paremmin ryhmään ja toimintaan sekä turhilta tunteenpurkauksilta vältytään. Rutiinit auttavat myös ohjaajia ennakoimaan tulevaa toimintaa ja siihen liittyvää mahdollista stressiä. Rutiineja voi havainnollistaa lapsille tekemällä kerhon seinälle kuvista päivän aikataulun, johon on mahdollista palata tarpeen tullen. Kuvat havainnollistavat tekemisiä paremmin ja lapset myös sisäistävät ne helpommin. Ohjaajien tehtävänä on huolehtia, että sovittua rutiinia myös noudatetaan. Ohjaajat ovat vastuussa lapsista ja tekevät myös päätökset. Sopivissa tilanteissa lapsellekin voidaan antaa

esimerkiksi kaksi vaihtoehtoa, mistä valita. Vapaan leikin aikana lapsi voisi esimerkiksi valita, piirtääkö hän vai leikkiikö legoilla. Tällöin lapsi saa kokemuksen, että hänen toiveitaan huomioidaan ja että hän voi vaikuttaa toimintaansa. Kuitenkaan lapselle ei saa antaa liikaa vaihtoehtoja, muutama riittää. Säännöt luovat lapsille turvallisuuden tunnetta. On luonnollista, että lapset kokeilevat rajojaan ja tässä tapauksessa ohjaajien jämäptiyttä, mutta toiminnan rauhan takaamiseksi säännöistä kiinni pitäminen on olennaista.

Havainnoimamme kahden eri iltapäiväkerhon toiminnan pohjalta tulimme siihen tulokseen, että erityislasten integrointi muiden iltapäiväkerholaisten joukkoon olisi suotavaa. Erityislapsen sulautuvat usein hyvin muiden joukkoon ja ottavat heiltä myös mallia. Samalla voidaan minimoida häiriökäyttäytymisen eskaloituminen. Erityislasten integroiminen mahdollistaa myös vuorovaikutuksen tukemisen kaikkien kesken, sekä sitä kautta erilaisuuden hyväksyntää ja ymmärtämystä. Integroiminen edellyttää toki riittävää avustajien läsnäoloa. Ohjaajien ja avustajien on hyvä olla tietoisia erityislapsista sekä heidän tarpeistaan.

5.5 Työmenetelmiä erityislasten kanssa työskenteleville

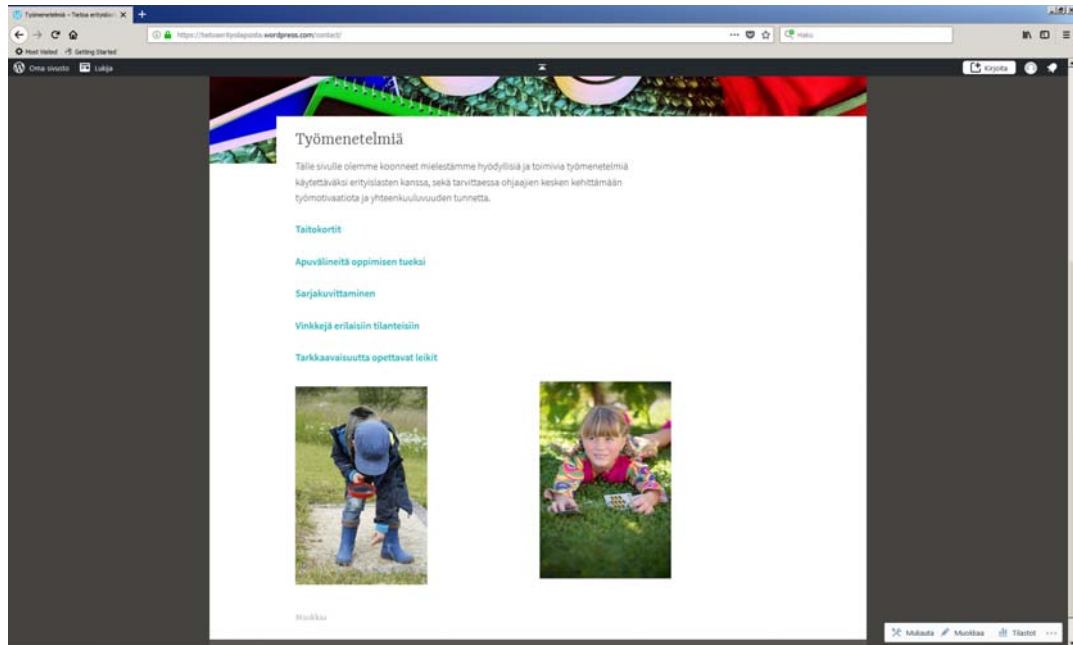
Erityisiä tarpeita omaavien lasten kanssa työskentelyä varten on kehitelty erilaisia työmenetelmiä, jotka soveltuvat useampiinkin käyttötarkoituksiin. Opinnäytetyön aikana olemme tutkineet näitä työmenetelmiä ja valinneet niistä mielestämme sopivimpia ajatellen MLL:n iltapäiväkerhon erityislasten yleisimpiä diagnooseja. Kun lapsiin on päässyt tutustumaan, pystyy varmasti parhaiten löytämään myös sopivat työmenetelmät juuri heidän kanssaan työskentelyyn.

Esittelemme kuitenkin yleisimmin käytettyjä työmenetelmiä kyseisiin diagnooseihin peilaten. Kaiken toiminnan perustana on vuorovaikutus ja samalla kommunikointi. Tunnetaitojen vahvistaminen on tärkeässä roolissa lapsen rakentaessa esimerkiksi ystävyyssuhteita ikätovereihinsa. Tunnetaitojen opettamiseen on olemassa erilaisia pelejä ja kortteja. Myös esimerkiksi taitokortteja ja päivärytmin hahmottamista vahvistavia kortteja on markkinoilla laajasti, minkä lisäksi on sivustoja, joista pystyy lataamaan, tulostamaan ja laminoimaan itse tarvittavia kortteja. Olemme esitelleet myös näitä menetelmiä sivustollamme. Näiden lisäksi olemme koonneet yhteen hyväksi havaitsemiamme vinkkejä erilaisiin haastaviin tilanteisiin lasten kanssa.

Kun puhutaan ADHD:sta ja ADD:sta, eli aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöstä, tulevat ensimmäisenä käyttöön erilaiset keskittymisen apuvälineet. Niitä on monenlaisia ja ne soveltuvat muidenkin käyttöön, jos esimerkiksi ulkopuoliset ärsykkeet häiritsevät normaalia enemmän. Ulkoisia ärsykejä voidaan sulkea pois muun muassa kuulosuojaimilla tai korvatulpilla. Näitä löytyykin jo useimmista kouluista, joskaan niitä ei usein riitä kaikille. Niiden hyödyntäminen kuitenkin on kannattavaa. Osalle on apua erilaisista hypisteltävistä esineistä, kuten langanpätäkistä, kynästä tai sitten vaihtoehtoisesti terapiapallosta. Näitä

palloja saa eri värisinä, eri muotoisina, nystyröillä ja ilman, eivätkä ne ole kovinkaan hintavia. (Hämäläinen, Kotiranta, Paloneva & Valkama 2010, 69.)

Mikäli lapsi on motorisesti levoton, voi hyvänä apuna toimia esimerkiksi olkapäille laitettava huivi ja ns. Olkakäärme tai painopeitto. Nämä stimuloivat tuntoaistia. Esimerkiksi olkakäärme on hieman painava ja tyynymäinen otus, jonka paino olkapäillä rauhoittaa ja samalla sitä voi myös näpелöidä. (Hämäläinen, Kotiranta, Paloneva & Valkama 2010, 69.)

Kuva 6 Työmenetelmä osio sivuillamme

6 Kehittämishankkeen arviointi

Olemme pyrkineet asettamaan opinnäytetyöllemme mahdollisimman konkreettiset tavoitteet, jotta pystymme arvioimaan opinnäytetyömme onnistumista. Arvioimme opinnäytetyömme lopputulosta, eli kirjallista raporttia aiheesta sekä itse digitaalista infopakettia. Arvioimme myös työmme ideaa ja peilaamme kokonaisuutta asettamiimme tavoitteisiin. Tärkeänä osana arviointiamme toimii tietenkin saamamme arviointi kohderyhmältä, eli MLL:n iltapäiväkerhon erityislastenohjaajilta, joille digitaalinen infopakettimme suuntautuu. Heille järjestimme osana opinnäytetyötämme myös koulutustilaisuuden aiheeseen liittyen, samalla tutustuen tekemäämme digitaaliseen infopakettiin. Kyseisessä tilaisuudessa keräsimme heiltä arvioinnin onnistumisestamme kyselylomakkeen (Liite 3) avulla, jonka perusteella arvioimme onnistumistamme.

Mielestämme olemme onnistuneet opinnäytetyönaiheen valinnassa erittäin hyvin. Aihe on työelämälähtöinen, ja olemme saaneet kehittää omia työelämä tietoja ja -taitojamme sekä

päässeet kehittämään omaa ammatillista osaamistamme, kuten toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on. Olemme päässeet työstämään epäkohtaa, joka on työelämästä peräisin ja käytännönläheinen, onnistuen siinä hyvin. Tämän lisäksi raporttiosuutemme on koottu ymmärrettävästi ja tarkasti, joten lukijan on helppo ymmärtää mitä olemme lähteneet kehittämään ja millaiset tavoitteet olemme asettaneet.

Yhtenä tärkeimmistä tavoitteistamme oli saada MLL:n iltapäiväkerhon erityislasten ohjaajille toimiva infopaketti, jonka avulla heidän tietonsa erityislapsista kasvaisi ja heidän parissaan työskentely helpottuisi. Tämä on mielestämme mahdollista, kun tieto ja osaaminen erityislasten erityispiirteistä ohjaajien keskuudessa lisääntyvät ja vuorovaikutusta saadaan kehitettyä. Näihin asioihin olemme siis erityisesti kiinnittäneet huomiota digitaalisessa infopakettissamme ja painotimme niitä myös koulutustilaisuudessa.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan pyrkiä ohjeistamaan, selkeyttämään tai muuten kehittämään käytäntöä toimivampaan suuntaan (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Konkreettisenä tavoitteenamme on ollut luoda digitaalinen infopaketti, koska uskomme sen olevan mielenkiintoa ja innostusta herättävämpi kuin pelkän paperisen version. Tämä näkyi selkeästi jo opinnäytetyöpajassamme, jossa esittelimme digitaalista infopakettiamme. Se herätti mielenkiintoa ja aktivoi muita opiskelijoita. Saimmekin hyviä kehitysehdotuksia sekä arvokkaita mielipiteitä työstämme niin opiskelijoilta kuin ohjaajiltammekin.

9.3.2018 MLL:n ohjaajille pidetty koulutustilaisuus alkoi osiolla, jossa esittelimme pääpiirteittäin tekemämme internetsivuston. Kävimme läpi sivuston sisältöä ja käyttömahdollisuuksia. Kerroimme samalla hankkeen vaiheista ja hankkeelle asettamistamme tavoitteista. Esityksemme jälkeen oli varattu hetki kysymyksille ja heränneille ajatuksille. Tämän jälkeen pyysimme kaikilta tilaisuuteen osallistuneilta ohjaajilta kirjallista palautetta (Liite 3).

Kirjallisia palautteita tuli 24 kappaletta. Palaute oli erinomaista. Palautteen mukaan kokemusta iltapäiväkerhon ohjaajana toimimisesta oli kertynyt kahdesta kuukaudesta yli kymmeneen vuoteen. Eli näkökulmia aiheeseen oli laajasti. Kaikki vastanneet kokivat hyötyvänsä sivuston tuomasta tiedosta saaden siitä joko uutta, hyödyllistä tietoa tai kertausta jo opittuun. Infopakettimme digitaalisuudesta tuli ainoastaan positiivista palautta. Palautteissa nousi esiin erityisesti sivuston selkeys ja helppokäyttöisyys, sekä sen saavutettavuus helposti myös työpaikan ulkopuolella. Vastauksista ja heränneestä keskustelusta kävi ilmi, että ohjaajat sekä MLL:n iltapäivätoiminnan koordinaattori selkeästi innostuivat videoiden ja esitysten visuaalisesta annista. Sisällön osalta osallistujat totesivat, että informaatio oli monipuolista ja motivoivaa. Katsomamme digitarina koettiin koskettavana ja puhuttelevana. Useat tiedustelivat, kuinka pian sivu on käytettävissä ja kuka sitä voi päivittää.

Yleisesti koettiin, että sivustolta saatava informaatio on monin tavoin hyödyllinen päivittäisessä työskentelyssä. Sieltä voi helposti löytää erilaisia menetelmiä ja vinkkejä hankaliin tilanteisiin. Yhdessä palautelomakkeessa mainittiin lisäksi, että sivusto olisi hyödynnettävissä myös ohjaajakokouksissa, koulutuksissa, tiimipalavereissa sekä kukin itse kotonaan. Koska sivusto esiteltiin vasta pääpiirteittäin, oli lomakkeemme viimeinen kysymys haasteellinen. Osallistujat olisivat tarvinneet mahdollisuuden perehtyä sivuston sisältöön ajan kanssa. Kuitenkin koettiin, että sivuston rakenne oli toimiva ja sisältö kattava sekä tarpeellinen. Keskustellessamme jatkokehityksestä, nousi esiin ohjaajien tarve väkivaltatilanteisiin liittyvään tietoon. Tämä aihe löytyi myös useammasta vastauslomakkeesta, mikä kertoo erityislasten parissa tehtävän työn haasteellisuudesta.

Tämä työ toimi opinnäytetyönä kolmelle opiskelijalle. Saatettuamme kehittämishankkeemme päätökseen, arvioimme lopputulosta myös siitä näkökulmasta. Työssämme riitti kiistatta tekemistä kaikille ja jokaisen täyttää panosta siihen tarvittiinkin. Työskennellessämme kolmen hengen ryhmässä, tuli kiinnittää erityistä huomiota aikatauluihin. Korvaamattoman hyväksi havaitsemamme menetelmä viikoittaisista tavoitteista ja suunnittelupalavereistamme oli mahdollista toteuttaa ainoastaan varhaisessa vaiheessa sovitetuilla aikatauluilla. Sovimme tapaamispäivät useita viikkoja etukäteen. Jokainen oli valmis työstämään opinnäytetyötä joustavasti, myös iltaisin ja viikonloppuisin ja siten varmistamaan että tavoitteissa ja aikatauluissa pysyttiin.

Suunnittelimme prosessin seuraavat vaiheet sekä niissä käytettävät työmenetelmät aina yhdessä ja jaoimme jokaiselle omat vastuualueet. Prosessin aikana oppimiamme menetelmiä kävimme läpi, toisiltamme oppien. Näin varmistimme jokaisen taitojen kehittymisen ja samalla sen, ettei mikään osa-alue kaatunut vain yhden harteille. Epäilemättä myös henkilökemioilla oli oma merkityksensä työn mielekkyydessä. Meillä oli aivan loistava tiimi.

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Työmme aihe oli meille mielekäs alusta saakka. Olemme oivaltaneet digitaalisten menetelmien mahdollisuudet ja innostuneet niiden käytöstä. Koemme saavuttaneemme tavoitteemme ja luoneemme ennen kaikkea työelämäkumppanillemme tarpeellisen kokonaisuuden. Uskomme työmme tuloksen tulevan todelliseen tarpeeseen ja helpottamaan erityislasten parissa työskentelevien ohjaajien arkea. Onnistuimme mielestämme hyvin löytämään ne epäkohdat, joihin tukitoimia erityisesti kaivattiin. Sivusto osoittautui käyttökelpoiseksi ja työelämän yhteistyökumppanillamme heräsi kiinnostus myös työn käyttöön ja jatkokehittämiseen. Koimme tärkeäksi saamamme mahdollisuuden osallistua ohjaajien koulutustilaisuuteen. Tilaisuus antoi sekä ohjaajille, että meille itsellemme positiivisen kokemuksen.

Olimme valmistautuneet opinnäytetyöprosessiin perusteellisesti ja varautuneet aikataulullisiin haasteisiin hyvin. Tästä syystä onnistuimme pysymään asettamassamme tavoitteessa ja opinnäytetyö valmistui suunnitellusti. Opinnäytetyö on aina prosessi, ja se onkin muokkaantunut matkan varrella. Sivustoa on työstetty sinnikkäästi, ja viikoittaiset tapaamisemme välitavoitteineen osoittautuivat erittäin toimiviksi. Harjoittelimme, suunnittelimme ja työstimme erilaisia visuaalisia esityksiä perusteellisesti, saavuttaaksemme laadullisesti toimivan sivuston. Valikoimme perusteellisesti sivustomme sisällön osa-alueet, sekä peilasimme niitä yhteistyökumppanimme tarpeisiin ja käyttämäämme teoriaan. Tehtyämme kattavan suunnitelman, eteni opinnäytetyö sujuvasti.

Projektimme edetessä pohdimme jatkuvasti työmme eettisyyttä, huomioiden työmme kohderyhmänä olleet ala-asteikäiset lapset. Koska olemme tehneet henkilökohtaisia digitarinoita lapsista, olemme erityisesti huomioineet arvostavan työotteen, korostaen lasten positiivisia ominaisuuksia. Tarinoissa on pyritty saamaan vanhempien ääntä ja näkemystä kuuluviin. Työstetty materiaali on vanhempien valitsemaa ja valmiit tarinat on näytetty vanhemmille ennen sivustolle laittoa, varmistaen heidän suostumuksensa julkaisuun. Digitarinat olivat vanhemmille koskettavia sekä voimaannuttavia. Heiltä saamamme palaute oli erityisen positiivista. Digitarinat koskettivat myös meitä itseämme, sekä MLL:n ohjaajia, joten voimme todeta niiden olleen onnistuneita ja hyvä lisä sivustolle. Muiden visuaalisten esitysten käyttäminen toi sivustolle monipuolisuutta ja herätti mielenkiintoa. WordPress -ohjelmiston avulla pystyimme luomaan selkeän ja helppokäyttöisen pohjan, joka on päivitettävissä tarpeen tullen. PowToon -videot mahdollistivat tiedon esittämisen hausalla ja mukaansa tempaavalla tavalla. Prezi -esitykset toivat mukavaa vaihtelua totutun PowerPointin sijaan. Kuvien käytöllä olemme havainnollistaneet esityksiä sekä sivustoa. Kuvat on valittu yhteisesti ja tarkoin harkiten.

Sivuston jatkoon kannalta tärkeää olisi sen säännöllinen päivittäminen, uuden sisällön tuottaminen ja vastuuhenkilön nimeäminen. Ehdottaisimme esimerkiksi, että kerhojen vastuuhjaajilla olisi mahdollisuus, yhteistyössä iltapäivätoiminnan koordinaattorin kanssa, sivuston työstämiseen. Toinen mahdollisuus olisi nimetä tähän työhön osa-aikainen henkilö. Tällöin sivuston käyttäminen koko Suomen laajuisesti mahdollistuisi, MLL:n voidessa hyödyntää sitä muissakin iltapäiväkerhoissaan ja toiminnassaan. MLL tekee paljon yhteistyötä muiden organisaatioiden kanssa ja järjestää koulutustilaisuuksia alan ammattilaisille. Sivuston tuomasta tiedosta hyötyisi varmasti monet muutkin lasten kanssa työskentelevät. Näin alkuun MLL:n Etelä-Espoon paikallisyhdistyksen sivuille voisi hyvin tehdä linkin, jonka kautta sivustollemme pääsee. Toki julkaisun myötä sivuille pääsee suoraan ja hakukoneet löytävät sen myös. Olemme keskustelleet asiasta MLL:n iltapäivätoiminnan koordinaattorin kanssa ja hän yhtyy näkemykseemme. Hallituksen kokouksen myötä päätetään mihin MLL:n omilla sivuilla linkki sivustollemme laitetaan ja miten sitä tullaan jatkohyödyntämään.

Kehitysehdotuksiamme MLL:n iltapäivätoiminnan sujuvoittamiseksi on arjen ennakoitavuus lapsen näkökulmasta. Tämä tarkoittaa säännöllistä ja selkeää aikataulua, jonka lapset tuntevat. Lisäksi ennalta harjoitellut toimintatavat erityisesti tilanteisiin, joissa lasten toimintaan puuttuminen on välttämätöntä heti, esimerkiksi väkivaltainen käytös. Ymmärsimme, että tällaista tapahtuu erityislasten parissa paljon, ja että siihen kaivattaisiin aukotonta toimintasuunnitelmaa. Aggressiivinen käytös ei ole milloinkaan hyväksyttävää ja olisikin erittäin tärkeää, että ohjaajilla olisi yhtenäinen tapa toimia välittömästi näissä tilanteissa. Rajojen asettaminen on helpompaa, kun ne on selkeästi sovittu ohjaajien kesken. Siten niitä ei myöskään tarvitse lapselle jatkuvasti perustella, vaan lapsi todennäköisesti oppii ne nopeammin huomatessaan kaikkien ohjaajien yhtenäisen toimintatavan. Rationaaliset rajat luovat lapsille myös turvallisuuden tunnetta.

Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelu tulisi ottaa osaksi viikoittaista toimintaa, esimerkiksi erilaisten pelien ja leikkien tavoin. Kehittyessään näissä, lapsi kykenee uskoaksemme huomioimaan paremmin muita ja rakentamaan kestäviä ystävyyssuhteita, mikä taas on omiaan lisäämään lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Erityislasten parissa koemme näiden taitojen harjoittelun ensiarvoisen merkitykselliseksi. Näytimme ohjaajille MLL:n koulutustilaisuudessa tekemämme videon tunnetaidoista ja se herätti heissäkin keskustelua. Myös kirjallisissa palautelomakkeissa oli mainintoja tunnetaitojen merkityksestä ja tekemämme videon hyödyllisyydestä.

Lasten osallistaminen toiminnan suunnitteluun on hyvä tapa lisätä lapsiryhmän yhteisöllisyyttä. Sillä tavoin lapsi voi myös kokea saaneensa vastuullisen tehtävän ja olevansa merkityksellinen. Kuitenkaan vaihtoehtoja ei voi olla liikaa, eikä lapselle voi antaa ikään ja kehitystasoon nähden liian suurta vastuuta päätöksistä ja toiminnansuunnittelusta. Siksi hyvä menetelmä olisi valita esimerkiksi kaksi hyvää vaihtoehtoa, joista lapset voivat yhdessä tai vuorotellen valita. Myös kahdesta mahdollisuudesta äänestäminen on hyvä menetelmä ja opettaa lapsille solidaarisuutta sekä ryhmätoiminnan yleisiä pelisääntöjä.

Sosiaalisessa mediassa on käsitelty lähiaikoina paljon erityislasten integroimista muihin ryhmiin. Sillä on havaittu olevan sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia, ainakin peruskoulun luokilla. Opettajien resurssit ja suuret luokkakoot ovat herättäneet huolta, niin opettajissa, kuin lasten huoltajissakin. Me saimme tässä opinnäytetyöprosessissamme mahdollisuuden tutustua kahteen erityislasten ryhmään, joista toinen oli integroitu ryhmä ja toinen koostui pelkästään erityislapsista. Näitä ryhmiä seurattessamme ja toisiinsa vertaillen, koimme integraation hyvänä ratkaisuna, ainakin näiden ryhmien osalta. Otanta oli toki liian pieni, jotta siitä voisi mitään yleistettävää päätelmiä tehdä. Lisäksi on selvää, että opetus perusopetuksessa on monin tavoin erilaista kuin iltapäiväkerhon toiminta.

Kaiken kaikkiaan keskustellessamme opinnäytetyöprosessistamme, olimme yksimielisiä siitä, että siihen kuluneet kuukaudet ovat olleet kaiken työn arvoisia. Olemme oppineet omista ja toistemme työtavoista sekä ryhmätyön jokaisen jäsenen merkityksellisyydestä. Sinnikäs, tavoitteellinen työskentely kohti yhteistä päämäärää on ollut ajoittain rankkaa, mutta ehdottomasti palkitsevaa. Projektimme on saatettu päätökseen, ja haikeudella luovutamme sen nyt eteenpäin. Toivomme sen potentiaalia hyödynnettävän mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti. Sivusto löytyy osoitteesta tietoaerityislapsista.wordpress.com.

Lähteet

Painetut

Huhtanen, K. 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Kehitysvammaliitto ry. Kouvola: Solver Palvelut Oy.

Hämäläinen, R., Kotiranta, P-L., Paloneva, M-S. & Valkama, A. 2010. Apuvälineitä erilaisen oppijan arkeen. Äänikirjasta älykynään, läppäristä lankakerään, nauhurista navigaattoriin. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Juusola, M. 2012. Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Saukkola, K., Laane, T. 2017. Näe sydämellä. Luo arvostava yhteys lapseen. Kerava: Painojussit Oy.

Strandell, H. 2012. Lapset iltapäivätoiminnassa. Koululaisten valvottu vapaa-aika. Helsinki: Gaudeamus.

Talvio, M., Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2. painos. Tampere: Tampere University Press.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sähköiset

ADHD-Liitto. Adhd-perustietoa. Viitattu 14.11.2017. <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-perustietoa>

Autismi- ja Aspergerliitto. Autismi (F84.0). Viitattu 16.11.2017. <https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/autismi>

Autismi- ja Aspergerliitto. Aspergerin oireyhtymä (F84.5). Viitattu 16.11.2017. https://www.autismiliitto.fi/autismikirjo/aspergerin_oireyhtyma

Espoon kaupunki. 2017. Päivänkehrän koulu. Viitattu 5.11.2017. <http://www.espoo.fi/paivankehrankoulu>

Espoon kaupunki. 2017. Westendipuiston koulu. Viitattu 5.11.2017. <http://www.espoo.fi/westendipuistonkoulu>

Hemmi, H., Kaheinen, J., Lampi, J., Shilongo, P. & Heinonen, S. 2008. Digitalinaopas. Viitattu 7.11.2017. http://medios.metropolia.fi/media/pdf/digitalinaopas_2010.pdf

Leivonen, S., Sourander, A., Voutilainen, A. & Leppämäki, S. 2015. Touretten oireyhtymä - monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidon tarve. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Numero 11. Viitattu 15.11.2017. <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2015/11/duo12283>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Tietoa MLL:stä. Viitattu 14.11.2017. <https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/historia/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin. Viitattu 14.11.2017
<https://www.mll.fi/tietoa-mllsta/historia/tyota-lapsiperheiden-hyvaksi-vuosikymmenittain/>

MLL:n Etelä-Espoon paikallisyhdistys. 2017. Perusopetuksen iltapäivätoiminta. Viitattu 5.11.2017.
<https://etela-espoo.mll.fi/palvelut-ja-toiminta/iltapaivatoiminta/perusopetuksen-iltapaivatoiminta/>

MLL:n Etelä-Espoon paikallisyhdistys. 2017. Westendinpuistonkoulun iltapäiväkerhot. Viitattu 5.11.2017.
<https://etela-espoo.mll.fi/palvelut-ja-toiminta/iltapaivatoiminta/perusopetuksen-iltapaivatoiminta/westendinpuiston-koulun-iltapaiv/>

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Numero 6, 459-465. Viitattu 3.11.2017. <http://www.duodecimlehti.fi/duo93467>

Opettajan verkkotyökalupakki.2014. Viitattu 18.11.2017.
<http://verkkotyokalupakki.purot.net/powtoon>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Viitattu 19.11.2017.
<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sensorisen Integraation Terapian Yhdistys ry. Sensorisen integraation häiriö. Viitattu 29.1.2018. <http://www.sity.fi/sensorinen-integraatio/hairio/>

THL. 2016. Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatio : Seurantamittarit ja tuloksia Sote-tieto hyötykäyttöön - strategian näkökulmasta. Viitattu 1.11.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-667-4>

WordPress.Org. Viitattu 1.3.2018. <https://fi.wordpress.org/>

Julkaisemattomat

Cederberg, J. 2012. Prezi/Opetus.tv. Viitattu 19.11.2017.
<https://opetus.tv/tutoriaalit/prezi/>

MLL Päivänkehrän koulun iltapäiväkerhon ohjaajien haastattelu 24.10.2017. Espoo.

MLL Westendinpuiston koulun iltapäiväkerhon ohjaajien haastattelu 25.10.2017. Espoo.

Kuvat

Kuva 1 Tietoa vuorovaikutuksesta sivuillamme.....	15
Kuva 2 WordPress ohjelmistolla luotu etusivumme.....	21
Kuva 3 Digitarinat sivuillamme	22
Kuva 4 Prezi esitys erityislasten ohjaamisen peruseriaatteista.....	23
Kuva 5 Näkymä PowToon videolta liittyen vuorovaikutukseen	24
Kuva 6 Työmenetelmä osio sivuillamme.....	33

Kuviot

Kuvio 1 Prosessikaavio	27
------------------------------	----

Liitteet

Liite 1: Viestimme MLL:n iltapäiväkerhon erityislasten vanhemmille.....	44
Liite 2: Kehittämishankkeen prosessikuvaus taulukkona.....	45
Liite 3: Tietoa erityislasten parissa työskenteleville -sivuston esittely ja palaute.....	47

Liite 1: Viestimme MLL:n iltapäiväkerhon erityislasten vanhemmille

Mahdollisuus digitarinan tekemiseen lapsestasi:

Olemme kolmen hengen sosiaalialan opiskelijaryhmä Laurea ammattikorkeakoulusta Otaniemestä ja teemme opinnäytetyötä MLL:n iltapäiväkerhon erityislastenohjaajille. Tarkoituksenamme on koostaa digitaalisessa muodossa olevaa materiaalia tukemaan ohjaajia jokapäiväisessä työssään. Tavoitteemme on saada ohjaajille syvempi ymmärrys erityislasten tarpeista.

Yhtenä menetelmänä käytämme digitarinoita tuomaan lapsen ja perheen näkökulmaa paremmin esille. Teillä lastenne vanhempina on paras ymmärrys lapsenne tarpeista ja vuorovaikutukseen vaikuttavista tekijöistä. Digitarinassa on mahdollisuus kertoa kuvien ja tarinan avulla, mitä te vanhempina koette ohjaajille tärkeäksi tietää tai osata huomioida. Osallistumiseen riittää pieni hetki aikaasi ja kertomasi pohjalta koostamme teidän näköisen digitarinan. Digitarinat julkaistaan erityislasten parissa työskenteleville suunnatulla verkkosivustolla. Kunnioitamme asiakkaan anonymiteettiä. Luonnollisesti digitarina jää myös teille omaan käyttöönne ja **ihanaksi muistoksi**.

Tehdään yhdessä lastenne iltapäivistä mieltäsi mieltäsi. Ilmoita osallistumisestasi mahdollisimman pian lähettämällä meille sähköpostia osoitteeseen **jaana.menahem@student.laurea.fi** tai soittamalla **puh. 044 975 1980**. Omalla osallistumisellasi sinulla on **mahdollisuus vaikuttaa**, ethän jätä tilaisuutta käyttämättä!

Yhteistyöterveisin,

Maarit, Hanne ja Jaana

Liite 2: Kehittämishankkeen prosessikuvaus taulukkona

AIKA	TAPA	OSALLISTUJAT	AIHE
09/2017	Sähköposti	MLL:n Etelä-Espoon iltapäivätoiminnan koordinaattori ja opinnäytetyön tekijät	Keskustelu heränneestä tarpeestaan kehittää iltapäivätoimintaa.
10/2017	Palaveri	Opinnäytetyön tekijät	MLL sekä jaettu toiveemme kohdistaa opinnäytetyömme lapsiin.
10/2017	Tapaaminen	MLL:n koordinaattori ja kaksi opinnäytetyön tekijöistä	Keskustelua syntyneestä tarpeesta,
10/2017	Hankepaja	Tutoropettajat ja opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyömme idean esittely, digitaalinen infopaketti MLL:n e-lasten iltapäivätoiminnanohjaajille.
10/2017	Tapaaminen	Opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyösopimuksen kirjoittaminen.
10/2017 - 03/2018	Kirjoittaminen	Opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyön kirjoittaminen
10/2017	Tutustumiskäynti	MLL:n iltapäiväkerhon ohjaajat, kerholaiset ja opinnäytetyön tekijät	Tutustuminen, havainnointi, kartoitus Päiväkerhän koulun iltapäiväryhmässä.
10/2017	Tutustumiskäynti	MLL:n iltapäiväkerhon ohjaajat, kerholaiset ja opinnäytetyön tekijät	Tutustuminen, havainnointi, kartoitus Westendipuiston koulun iltapäiväryhmässä.
10/2017	Hankepaja	Tutoropettajat ja opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyösopimuksen esitleminen tutoropettajille ja siitä saatu palaute.
10/2017	Palaveri	MLL:n Päiväkehränsäntien iltapäiväkerhon ohjaajat ja opinnäytetyön tekijät	Ohjaajien tiimipalaveriin osallistuminen lähinnä kuunnellen ja havaintoja tehden.
11/2017	Palaveri	Opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyöraportin rakenteen ja sisällön suunnittelua.
11/2017	Palaveri	Opinnäytetyön tekijät	Digitaalisiin menetelmiin perehtymistä.
12/2017	Hankepaja	Tutoropettajat ja opinnäytetyön tekijät	Opinnäytetyösuunnitelman läpikäyntiä.
12/2017	Kirjoittamisen työpaja	Kirjoittamisen työpajan ohjaaja sekä opinnäytetyön tekijät	Lähdemerkinnät opinnäytetyössä.
12/2017 - 03/2018	Suunnittelu ja toteutus	Opinnäytetyön tekijät	Internetsivuston työstäminen.
12/2017	Suunnittelu ja toteutus	Opinnäytetyön tekijät	Prezien työstäminen.

01/2018	Viesti vanhem- mille	Opinnäytetyön tekijät sekä iltapäivätoiminnan koordinaattori	Digitarinoiden tekeminen
01/2018 - 02/2018	Suunnittelu ja toteutus	Opinnäytetyön tekijät sekä erityislasten vanhemmat	Digitarinoiden työstäminen.
01/2018 - 02/2018	Suunnittelu ja toteutus	Opinnäytetyön tekijät	PowToonien työstäminen.
01/2018	Hankepaja	Tutoropettajat ja opinnäytetyön tekijät	Internetsivuston esittelyä ja arviointia.
02/2018	Hankepaja	Tutoropettajat ja opinnäytetyön tekijät	Palautekysymysten läpikäyntiä.
02/2018	Kirjoittamisen paja	Kirjoittamisen työpajan ohjaaja sekä opinnäytetyön tekijät	Lähdemerkinnät visuaalisissa esityksissä sekä kirjallisen opinnäytetyön läpikäyntiä.
03/2018	Koulutus- tilaisuus	MLL:n iltapäiväkerhon koordinaattori, ohjaajat sekä opinnäytetyön tekijät.	Lopputyön ja internetsivuston esittely ja palautteen kerääminen.
03/2018	Palaveri	Opinnäytetyön tekijät.	Palautteen läpikäynti ja työstäminen.
03/2018	Hankepaja	Tutoropettajat, opinnäytetyön tekijät sekä opponoijat.	Lopputyön ja internetsivuston esittely sekä työn opponointi.

Liite 3: Tietoa erityislasten parissa työskenteleville -sivuston esittely ja palaute

9.3.2018 - Tietoa erityislasten parissa työskenteleville -sivuston esittely ja palaute:

1. Kuinka kauan olet toiminut koululaisten iltapäiväkerhon ohjaajana?

2. Kuinka paljon ja millaista kokemusta sinulla on erityislasten kanssa toimimisesta?

3. Miten koet hyötyväsi sivuston tuomasta tiedosta?

4. Infopakettimme on digitaalisessa muodossa. Mitä olet siitä mieltä?

5. Miten sivuston informaatiota voisi hyödyntää erityislasten iltapäivätoiminnassa?

6. Millaista informaatiota liittyen erityislapsiin mielestäsi sivusto vielä kaipaa?
